

Könsuppdelad statistik

Ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys

CBM 2004:1

Könsuppdelad statistik

Ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys

Statistiska centralbyrån 2004

Könsuppdelad statistik

Ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys

Statistics by sex

A necessary tool for gender analysis

För mer information kontakta:

Lena Johansson,
enheten för Demografisk analys och jämställdhet
tfn. 08-506 946 47
lena.johansson@scb.se

Grafisk form: *Jan-Aage Haaland, Ateljén, SCB*

© 2004 Statistiska centralbyrån

ISSN: 1652-2818

ISBN: 91-618-1215-3

SCB-Tryck, Örebro 2004.03

Förord

Generaldirektörens förord

Statistiska centralbyrån (SCB) utarbetar som en del i det systematiska kvalitetsarbetet rapporter rörande bästa kända metod på olika områden, s.k. Current Best Methods (CBM). ”Könsuppdelad statistik. Ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys” är ett sådant CBM-dokument och har tagits fram inom ramen för SCB:s arbete med att utveckla den statistiska informationen så att den kan användas för att bättre spegla förhållandena för kvinnor och män i samhället. SCB skall i sina roller som statistikproducent och som samordnare av det svenska statistiska systemet vara pådrivande och stödjande utvecklingen av jämställdhetsaspekten inom olika delar av statistiken. Rapporten är avsedd för alla de som producerar eller beställer individbaserad statistik, arbetar med utredningar, granskar beslutsunderlag m.fl.

Svante Öberg
Generaldirektör

Arbetsgruppens förord

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2004 uppdragit åt SCB att ta fram råd och riktlinjer för arbetet med könsuppdelad statistik. Resultatet föreligger nu i form av denna handbok som är framtagen av de som arbetar med jämställdhetsstatistik.

Syftet med boken är att ge råd och riktlinjer om hur könsuppdelad statistik kan analyseras och presenteras så att den speglar kvinnors och mäns verklighet inom olika samhällsområden. Den ska kunna användas av alla som har behov av effektiva verktyg för att uppnå jämställdhetspolitikens mål. Idag finns många aktörer inom det området varför boken vänder sig till en bredare målgrupp än enbart statistikproducenter.

Framställningen bygger i grunden på erfarenheter och kunskaper som vunnits genom mångårigt arbete med jämställdhetsstatistik gentemot myndigheter, organisationer och i internationellt arbete. Önskemål om och behovet av en särskild handbok i ämnet har därvid blivit allt starkare.

En utgångspunkt för arbetet har varit boken *Engendering Statistics. A Tool for Change*. Erfarenheten har visat att behov av fördjupade kunskaper finns inom området analys och presentation.

Arbetet med boken har i huvudsak utförts av Lena Johansson. Jämställdhetsenheten i Näringsdepartementet har bidragit med mycket värdefull kunskap och synpunkter. Detsamma gäller Birgitta Hedman, Britt och Anders Wallgren och Jan-Aage Haaland, som också har svarat för layouten.

Innehåll

Jämställdhetsintegrering	6
Jämställdhetspolitikens mål	6
Jämställdhetsintegrering – en strategi	6
EG-fördraget	7
Jämställdhet och statistik	8
Jämställdhetsstatistik	8
Statistik om kvinnor och män ger ny kunskap	8
Kvinnor och män ska vara synliga i statistiken	9
Förordning om den officiella statistiken	9
Några begrepp som måste förtydligas	9
All individbaserad statistik bör vara könsuppdelad	10
Kvinnor och män i statistiken	11
Gör rätt från början i processen	11
Kvinnor och män ska vara med i hela processen	11
Förenklad bild av statistikprocessen	12
Hur berörs jag?	13
Statistik om kvinnor och män	14
Ett problemområde – flera statistikområden	15
Könsuppdelad statistik	16
Från könsblind till könsuppdelad statistik	16
Kön som indelningsgrund	18
Kön som övergripande indelningsgrund	19
Analys och presentation	20
Data för jämställdhetsanalys	20
Data från databaser eller annan källa	20
Flera källor för att beskriva ett problem	21
Sammanställning av data kan börja	22
Absoluta tal och relativa frekvenser	24
Procentfördelningar	24
Bastabell för frekvenstabeller	26

Analys och presentation (forts.)

Exempel på bastabell	27
Kvottabeller	28
Från rådata till överskådlig tabell	30
Rangordna tabeller och diagram	32
Gör tabeller lätta att uppfatta	33
Från decimaler till heltal	35
Vad gör vi med totaluppgifterna?	36
Relativa jämförelser	38
Att visa könsfördelning	40
Informationsrika och överskådliga tabeller	42
Några tips när du ska välja diagramtyp	44

Att göra bra diagram i Excel 52

Verktyg för diagram	52
Diagrammets byggstenar	53
...och så här heter det i Excel	53
Standardinställningar i Excel	54
Innan du börjar göra diagram	54
Förslag till arbetsgång till stapeldiagram	55
Mer tips när du ska göra diagram	61
Tips när du ska göra diagram till OH-bild	62

Råd till dig som arbetar med könsuppdelad statistik 63

Bilagor 67

Bilaga 1. Paragrafer om statistik i Pekingdeklarationen	67
Bilaga 2. Statistikansvariga myndigheter och ämnesområden	68

Referenslitteratur och lästips 69

Sakregister 70

Jämställdhetsintegrering

Kapitlet ger en bakgrund och förklaring till vad jämställdhetsintegrering innebär och varför det är så viktigt. Inledningsvis tas de jämställdhetspolitiska målen upp.

Jämställdhetspolitikens mål

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Det innebär bland annat följande:

- jämn fördelning av makt och inflytande,
- samma möjligheter till ekonomiskt oberoende,
- lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, anställnings- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet,
- lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger,
- delat ansvar för hem och barn,
- frihet från könsrelaterat våld.

Jämställdhetsintegrering – en strategi

Vid FN:s kvinnokonferens i Peking 1995 antogs en deklaration och en handlingsplan för jämställdhetsarbetet. I Pekingdokumentet lyfts *gender mainstreaming* som strategi fram och sedan dess är det ett vedertaget begrepp och den strategi som man försöker förverkliga inom Förenta Nationerna, Europeiska Unionen och Nordiska ministerrådet.

Sedan 1994 har den svenska regeringen antagit *gender mainstreaming* eller *jämställdhetsintegrering* som strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen.¹ Med jämställdhetsintegrering avses enligt Europarådets definition: *(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.*²

Jämställdhetsintegrering är ett medel, *en strategi*, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Strategin innebär att ett jämställdhetsperspektiv integreras i alla led av beslutsfattande, planering och utförande av en verksamhet.

Gender är det engelska ordet för genus, dvs. socialt eller kulturellt kön.

Mainstream är det engelska ordet för huvudfåra, huvudströmning.

1) Delad makt delat ansvar, Prop. 1993/94:147.

2) Council of Europe. *Gender mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices*. Final report of activities of the Group of specialists on mainstreaming (EG-S-MS). Strasbourg, 1998.

Jämställdhetsintegrering är nödvändig därför att jämställdhetspolitiken inte kan formas isolerad från andra politikområden. För att uppnå jämställdhet måste statsmakterna vidta åtgärder inom alla samhällsområden. Med andra ord måste ett jämställdhetsperspektiv läggas på alla politikområden och inom ramen för berörda organs ordinarie verksamhet. För att regeringens jämställdhetsmål – lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter för både kvinnor och män – skall kunna uppnås måste förslag och beslut och annan verksamhet utarbetas och analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsintegrering tar sikte på hur en verksamhet organiseras och hur beslutsprocessen utformas så att ett jämställdhetsperspektiv kan införlivas i dess olika delar. Verksamheten måste organiseras och bedrivas så att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar de underlag, i form av information, statistik och analyser, som ligger till grund för beslutsfattande.

(jfr *Ändrad ordning. Strategisk utveckling för jämställdhet*, Ds 2001:64).

Jämställdhetsintegrering innebär att ett ökat ansvar för jämställdhetspolitiken åläggs all verksamhet. Den som har ansvar för en verksamhet har även ansvar för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i denna verksamhet.

Att integrera jämställdhet i verksamheten innebär att arbeta på ett nytt sätt. Det finns utarbetade metoder och arbetssätt för detta. Flera av metoderna finns beskrivna i en handbok som har tagits fram av en arbetsgrupp på Näringsdepartementet. Boken heter *Gör det jämt – att integrera jämställdhet i verksamheten*. (www.naring.regeringen.se)

EG-fördraget

EG-fördraget anger jämställdhet som ett mål för gemenskapen (artikel 2). Som medel för att uppnå detta mål anges att gemenskapen skall syfta till att undanröja bristande jämställdhet mellan kvinnor och män och att främja jämställdhet mellan dem (artikel 3.2). Artiklarna har givit ökad tyngd åt kravet på jämställdhetsintegrering av den Europeiska Unionens handlingsprogram och ramdokument. Ett exempel på jämställdhetsfrågornas förbättrade position är den framskjutna roll jämställdhet fick i den förordning om strukturfonderna (1260/1999) som antogs 1999.¹

1) Rådets förordning (EG) nr 1260/1999 av den 21 juni 1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna.

Jämställdhet och statistik

I kapitlet ska vi förklara vad jämställdhetsstatistik är. Det finns krav på könsuppdelad statistik i statistikförordningen och vi ska ge ”tolkningshjälp” av några begrepp i förordningen.

Jämställdhetsstatistik

För att nå ett jämställt samhälle måste jämställdhetsperspektivet läggas på alla politikområden. Det innebär att alla förslag och beslut måste analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv för att klarlägga möjliga konsekvenser för kvinnor respektive män på såväl central som regional och lokal nivå.

Bland många människor saknas kunskap om de jämställdhetsproblem som finns i samhället. I det vardagliga samtalet finns det alltför ofta stereotypa föreställningar om kvinnor och män. Ökad kunskap om verkligheten ger oss större möjligheter att påverka och förändra samhället. En sådan kunskap kan vi få med hjälp av fakta – i form av statistik – om kvinnor och män.

Statistik om kvinnor och män ger ny kunskap

SCB ger regelbundet ut en fickbok om kvinnor och män: *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet*. I boken finns statistik om kvinnor och män inom många områden i samhället. Boken innehåller ingen ny statistik utan traditionell statistik presenteras på ett annorlunda sätt – kvinnor och män står sida vid sida i alla tabeller och diagram.

Jämställdhetsstatistik innebär inte enbart att statistik är uppdelad på kön. Statistiken ska dessutom belysa de problemområden som finns i samhället. Den nya bild som statistik om kvinnor och män ger resulterar många gånger i krav på ny statistik som kan belysa problemet.

Statistik om kvinnor och män ger ny kunskap om verkligheten. Den nya kunskapen skapar nya behov av statistik om kvinnor och män, osv.

Kvinnor och män ska vara synliga i statistiken

Tillgång till grundläggande fakta om kvinnors och mäns situation är en förutsättning för att kunna arbeta med jämställdhetsintegrering. Det innebär att all statistik som relaterar till individer måste dels vara insamlad, analyserad och presenterad efter kön, dels spegla jämställdhetsfrågor och problem i samhället. Kön ska vara en övergripande och genomgående indelningsgrund i statistiken.

Statistik presenterad efter kön innebär att flickor och pojkar, kvinnor och män ska vara synliga.

Både skillnader och likheter ska synliggöras

Att kvinnor och män är synliga i statistiken innebär att *alla* resultat redovisas uppdelade på kön. Det är idag inte alls ovanligt att uppgifter som visar på skillnader mellan kvinnor och män presenteras, men man väljer att inte presentera likheter. Både *skillnader* och *likheter* ska redovisas!

Förordning om den officiella statistiken

I förordningen (2001:100) om den officiella statistiken finns en paragraf om krav på könsuppdelning av individbaserad statistik. Sedan 1994 har motsvarande krav funnits i en äldre förordning.

Förordning (2001:100) om den officiella statistiken under "Tillgänglighet":

§ 14 Individbaserad officiell statistik skall vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Några begrepp som måste förtydligas

För att kraven ska kunna uppfyllas måste tolkningen vara klar när det gäller § 14. Några begrepp kan vara otydliga eller svåra att förstå och ska därför förklaras.

- Vad menas med *individbaserad statistik* och *statistik som relaterar till individer*?
- Vad menas med *officiell* statistik?
- Vad menas med *övergripande och genomgående indelningsgrund*?
- Vad innebär *särskilda skäl*?

Individbaserad statistik

Detta begrepp avser statistik som direkt eller indirekt rör fysiska personer. Ett viktigt exempel på det sistnämnda är hushållsstatistik, där enpersons-hushåll och hushåll som består av ensamstående kvinna eller man med barn, kan delas upp efter kön. Statistik över företag, bostäder och dylikt faller utanför begreppet, såvida den inte indirekt faktiskt avser fysiska personer, t.ex. statistik över företagande/företagare.

Officiell statistik

I lagen (2001:99) om den officiella statistiken framgår syftet med den officiella statistiken: ”Officiell statistik skall finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Den skall vara objektiv och allmänt tillgänglig.” (§ 3).

I förordningen (2001:100) om den officiella statistiken står ”... En statistikansvarig myndighet beslutar om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde om inte något annat följer av ett särskilt beslut av regeringen” (§ 2).

Övergripande och genomgående indelningsgrund

Med övergripande och genomgående indelningsgrund menas att alla resultat redovisas uppdelade på kvinnor och män i tabeller och diagram, såväl för enskilda variabler som för kombinationer av variabler.

Särskilda skäl (mot att individbaserad officiell statistik skall vara uppdelad efter kön)

Ytterst få skäl kan var godtagbara. Vanligt förekommande skäl som anges är att en urvalsundersökning inte möjliggör redovisning efter kön i kombination med t.ex. fin åldersgruppsindelning, fin utbildningsnivåindelning, osv. Man kan då fundera över om en så detaljerad redovisning efter ålder eller utbildningsnivå är nödvändig.

All individbaserad statistik bör vara könsuppdelad

Förordningen gäller den officiella statistiken. Men eftersom jämställdhetsintegrering är en strategi som omfattar all verksamhet, bör därför all statistik som ligger till grund för beslut i samhället vara könsuppdelad.

En förteckning över ämnesområden och ansvariga myndigheter finns på sida 68.

Exempel på övergripande indelningsgrund ges på sida 19.

Se även sida 14.

Kvinnor och män i statistiken

I detta kapitel ska statistikprocessen beskrivas mycket översiktligt. Här ges också exempel på var i processen just du kan befinna dig. Var finns statistik om kvinnor och män? En schematisk bild visar på exempel.

Gör rätt från början i processen

När sammanställningen av data ska göras för att påbörja analysarbetet, är det inte ovanligt att man inser att det inte går att redovisa alla tabeller efter kön därför att urvalet är för litet. Det går inte att belysa ett formulerat problem därför att alla relevanta variabler inte togs med i ursprungsdata, osv.

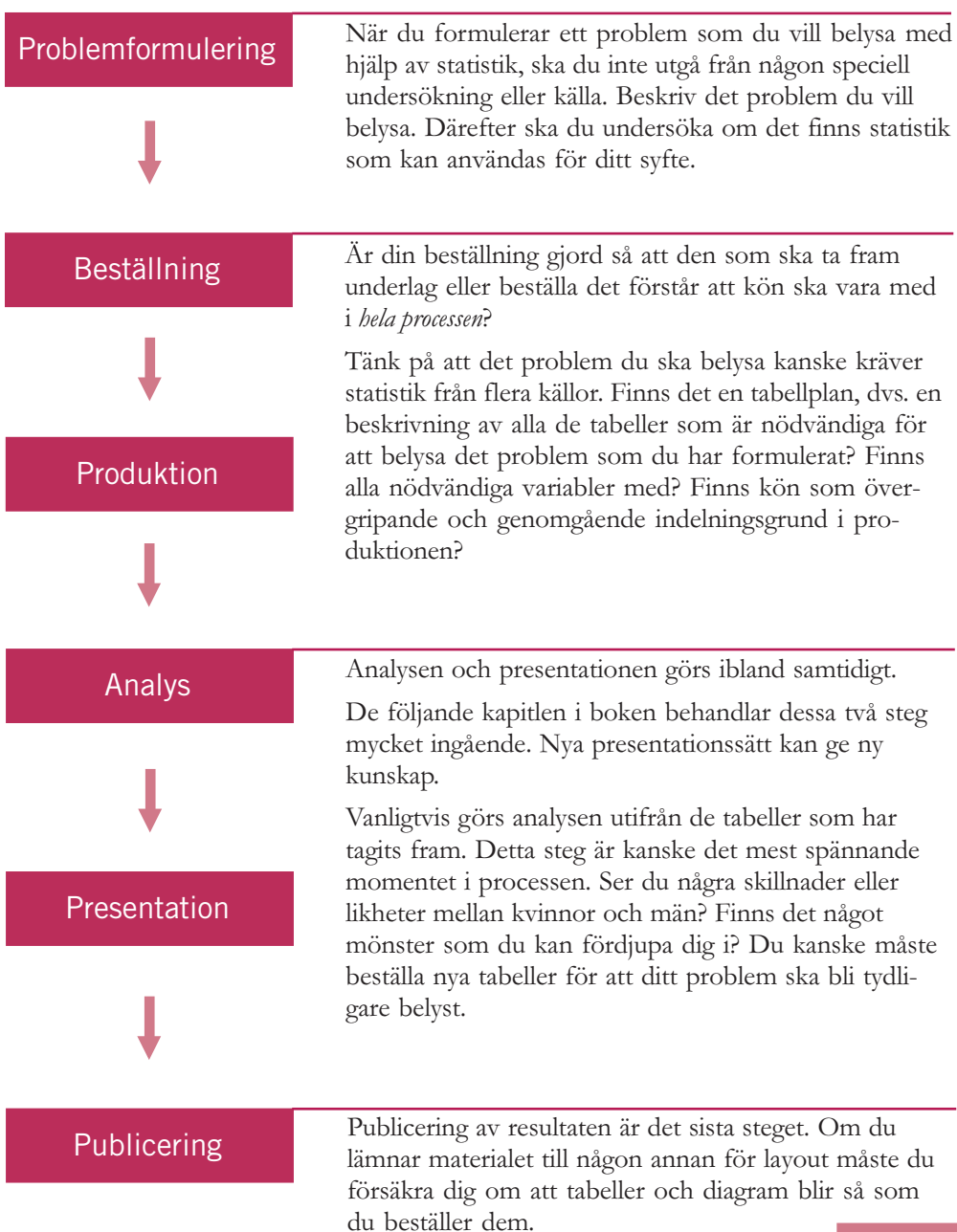
Det är nödvändigt att tänka igenom hela processen innan arbetet påbörjas. I figuren på nästa sida ges en mycket förenklad bild av statistikprocessen som du kan följa i arbetet med att ta fram könsuppdelad statistik. Observera att processen inte beskriver hur du gör en ny insamling av primärdata. Detta förutsätts redan vara gjort. Beskrivningen avser endast hur du sammanställer, analyserar och presenterar dina data utifrån ett formulerat problem.

Kvinnor och män ska vara med i hela processen

Processen som beskrivs på nästa sida är en förenklad traditionell beskrivning av en statistikproduktion. Det ”nya” är att kvinnor och män finns med i *hela* processen. Genom att synliggöra kvinnors och mäns livsmönster – olika eller lika – framträder nya behov av statistik. De traditionellt framtagna tabellerna är kanske inte tillräckligt intressanta. Ett bättre statistikunderlag kan vara nödvändigt för att belysa fakta om kvinnor och män.

Kvinnor och män ska vara med i **hela** processen.

Förenklad bild av statistikprocessen

I boken kommer inte varje steg i processen att beskrivas. Tonvikten kommer att ligga på presentation och analys av statistiken.

Hur berörs jag?

Alla vi som på något sätt tar fram beslutsunderlag är aktörer när det gäller att synliggöra fakta om kvinnor och män. Vi finns på ett eller på flera ställen i den beskrivna processen. Insikten och kunskapen om hur viktigt det är att statistiken ska vara könsuppdelad skiljer sig många gånger åt mellan aktörerna. I anslutning till de olika delarna av processen visas här var just du kan befinna dig och påverka beslutsunderlaget.

- **Du ska beställa statistik till en utredning**

Deltar du i en utredning eller arbetar i en kommitté? Du ska då beskriva situationen för kvinnor och män så som den ser ut idag och hur förslagen påverkar dem. Här har du möjlighet att ”göra rätt från början”.

- **Du granskar rapporter och beslutsunderlag**

Du är begränsad till det material som du granskar. Är presentationen av tabeller och diagram könsuppdelad? Har materialet analyserats genomgående ur ett könsperspektiv?

- **Du ska skriva en rapport**

Du kommer nog att befinna dig i alla stegen i processen. Kvinnor och män ska vara med från början och fram till slutet.

- **Du ska presentera och analysera statistik som någon annan har beställt**

Finns kön som övergripande och genomgående indelningsgrund i samtliga tabeller?

- **Du ska lämna uppgifter till en internationell organisation**

Ingen har frågat efter könsuppdelad statistik, men du lämnar naturligtvis det. Du vet att andra länder saknar könsuppdelade uppgifter, men du ska ändå lämna sådana.

Som du ser, kan du ha många olika roller i den process som beskrivs på föregående sida. Det gäller för dig att vara uppmärksam på att kvinnor och män ska finnas med i hela processen.

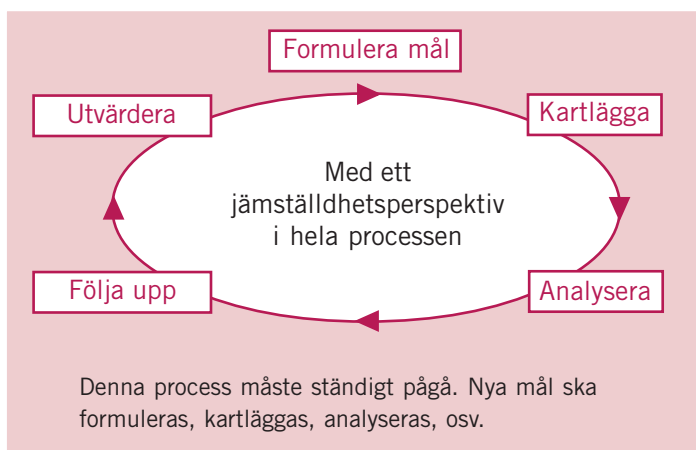
Statistik om kvinnor och män

Var finns statistik om kvinnor och män? Du kanske hämtar uppgifter från kända källor, t.ex. arbetskraftsundersökningarna från Statistiska centralbyrån, statistik om hälso- och sjukvård från Socialstyrelsen, högskoleutbildade från Högskoleverket, osv. Statistiken finns oftast publicerad i databaser och i rapporter av olika slag. Uppgifterna är inte alltid uppdelade efter kön. I databaser brukar det vara möjligt att välja kön som en variabel. I rapporter däremot, är man hänvisad till vad författaren har uppfattat som viktigt att redovisa. Tyvärr är det inte alltid efter kön, åtminstone inte genomgående.

Sveriges officiella statistik produceras vid 25 myndigheter. Tillsammans beskrivs 22 olika ämnesområden i form av statistik med hjälp av mer än 250 produkter. Drygt 110 av dessa är individbaserade.

All statistikproduktion är inte officiell statistik och man kan därför inte alltid hänvisa till § 14 i statistikförordningen. En medveten beställare och producent borde ändå följa paragrafens intention om att statistiken ska vara uppdelad efter kön. Eftersom jämställdhetsintegrering är en strategi som omfattar all verksamhet, bör därför all statistik som ligger till grund för beslut i samhället vara könsuppdelad.

Exemplet nedan visar en vanlig arbetsprocess. Varje moment i processen kräver statistik om kvinnor och män.

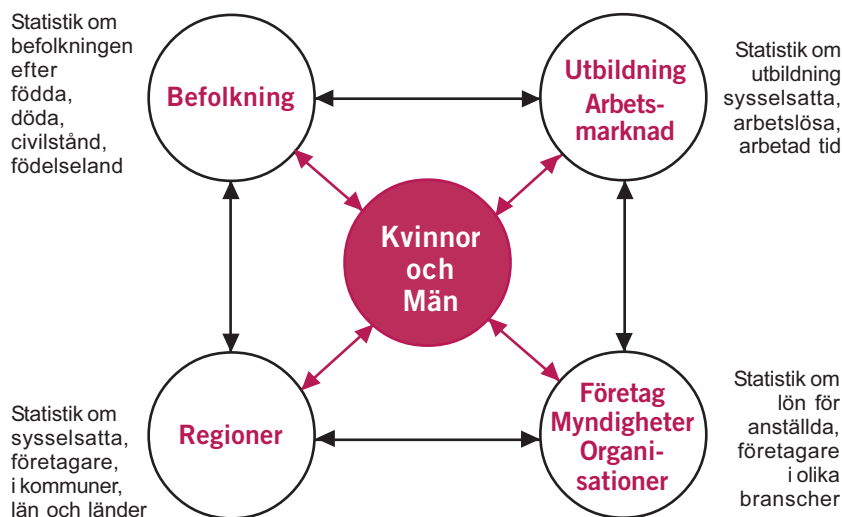
En förteckning över ämnesområden och ansvariga myndigheter finns på sidan 68.

Ett problemområde – flera statistikområden

Den statistik du behöver för att beskriva ett problemområde måste som regel hämtas från olika källor. En mångsidig bild av problemet ger ett bättre beslutsunderlag. Ett fel som många gånger görs, speciellt vid tidsbrist, är att vända sig enbart till en välkänd och dominerande källa, t.ex. arbetskraftsundersökningen (AKU) när en arbetsmarknadsfråga ska utredas. Från den källan kan man t.ex. hämta mycket information om befolkningen i arbetskraften för hela riket, men inte så detaljerad information om arbetskraften i olika regioner.

Den schematiska bilden nedan visar att statistik om kvinnor och män kan hämtas från olika statistikområden beroende på vad man vill visa.

Exempel på statistik om kvinnor och män från olika områden

Könsuppdelad statistik

Vad menar vi med könsuppdelad statistik? Vad menas med indelningsgrund och övergripande indelningsgrund? Förklaringar till detta ges bl.a. med hjälp av exempel.

Från könsblind till könsuppdelad statistik

I föregående kapitel påtalades hur viktigt det är att kön är med i hela processen, från början till slutet, dvs. fram till och med presentationen. I det sista momentet, presentationen, finns det ofta stora brister. I stället för att redovisa resultaten för kvinnor och män genomgående i *alla* tabeller, diagram och textkommentarer, redovisas de i ett särskilt kapitel eller i ett särskilt avsnitt om kvinnor och män.

Könsuppdelad statistik innebär att alla resultat, såväl texter som tabeller och diagram, presenteras genomgående efter kön.

Nedan ska vi med hjälp av exempel visa hur olika samma information kan uppfattas beroende på hur tabellerna är uppställda och vad de visar.

Ensamstående hushåll som fått ekonomiskt bistånd 2002

Antal

Hushållstyp	Antal
Med barn	43 897
Utan barn	148 195
Samtliga	192 092

Källa: Egna beräkningar från Socialtjänst 2003:8, Socialstyrelsen

Av de 192 100 ensamstående hushåll som fick ekonomiskt bistånd 2002 var nästan en fjärdedel barnhushåll. I tre fjärdedelar av hushållen saknades barn.

Könsblind statistik

Dåligt!

Ensamstående kvinnor som fått ekonomiskt bistånd 2002

Antal

Hushållstyp	Antal
Ensamstående kvinnor med barn	39 303
utan barn	59 466
Samtliga	98 769

Källa: Egna beräkningar från Socialtjänst 2003:8, Socialstyrelsen

År 2002 fick 98 800 ensamstående kvinnor ekonomiskt bistånd. Närmare 40 000 av dessa var barnhushåll. I nästan 60 000 av hushållen saknades barn.

Statistik om kvinnor

Dåligt!

Kvinnorna är en "däravgrupp" och framstår som en problemgrupp. Männerna är osynliga.

Ensamstående hushåll som fått ekonomiskt bistånd 2002

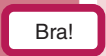
Antal

Hushållstyp	Totalt	därav kvinnor
Med barn	43 897	39 303
Utan barn	148 195	59 466
Samtliga	192 092	98 769

Källa: Egna beräkningar från Socialtjänst 2003:8, Socialstyrelsen

År 2002 fick 192 100 ensamstående hushåll ekonomiskt bistånd. Av dessa hushåll var mer än hälften, 98 800, ensamstående kvinnor. I nästan 44 000 av alla hushåll fanns barn och i 148 200 saknades barn. Motsvarande för ensamstående kvinnor var 39 300 och 59 500.

Kvinnor och män ska stå bredvid varandra för att underlätta jämförelserna.

Ensamstående hushåll som fått ekonomiskt bistånd 2002

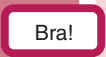
Antal

Hushållstyp	Kvinnor	Män	Samtliga
Med barn	39 303	4 594	43 897
Utan barn	59 466	88 729	148 195
Samtliga	98 769	93 323	192 092

Källa: Egna beräkningar från Socialtjänst 2003:8, Socialstyrelsen

År 2002 fick 98 800 ensamstående kvinnor och 93 300 ensamstående män ekonomiskt bistånd. För kvinnor är 39 300 och för män är 4 600 av dessa barnhushåll. De barnlösa hushållen är betydligt fler: 59 500 för kvinnor och 88 700 för män.

Samtliga, dvs. kvinnor och män tillsammans, kan uteslutas.

Ensamstående hushåll som fått ekonomiskt bistånd 2002

Antal

Hushållstyp	Kvinnor	Män
Med barn	39 303	4 594
Utan barn	59 466	88 729
Samtliga	98 769	93 323

Källa: Egna beräkningar från Socialtjänst 2003:8, Socialstyrelsen

Tabeller och diagram ska vara uppställda så att de underlättar jämförelser mellan kvinnor och män. De ska dessutom innehålla information som synliggör de jämställdhetsproblem som finns i samhället.

Kön som indelningsgrund

Genom att vi i Sverige använder personnummer som individidentifikation vid datainsamling, får vi också uppgift om kön. Om vi gör enkätundersökningar riktade till personer, måste vi fråga efter kön och registrera uppgiften för varje individ.

Vi har nu uppgift om variabeln kön; kvinna eller man. Till skillnad från många andra variabler, ändras (i princip) inte denna variabel för individer över tiden. Jämför ålder, utbildning och yrke. Det innebär att kön alltid kommer att anta samma värde; kvinna eller man. Den här variabeln ska nu följa med i hela produktionsprocessen. Det betyder att alla resultat kan redovisas med kön som indelningsgrund.

Befolkningen i åldern 25–64 år efter ålder 2002

Antal

Ålder	Kön	
	Kvinnor	Män
25–44	1 191 997	1 240 620
45–64	1 147 446	1 166 765
25–64	2 338 453	2 407 385

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

Här visas antal kvinnor och män i två åldersgrupper och för hela åldersgruppen 25–64 år. Uppgifter redovisas i *kolumner*.

Befolkningen i åldern 25–64 år efter ålder 2002

Antal

Kön	Ålder		
	25–44	45–64	25–64
Kvinnor	1 191 997	1 147 446	2 338 453
Män	1 240 620	1 166 765	2 407 385

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

Samma uppgifter som i tabellen ovan finns i denna tabell. Men här visas de i *rader*.

Kön som indelningsgrund innebär att **alla** uppgifter i tabellen presenteras för kvinnor respektive män. Det kan göras i kolumner eller rader.

Kön som övergripande indelningsgrund

Kön som övergripande indelningsgrund

Begreppet övergripande indelningsgrund innebär att alla resultat redovisas uppdelade på kvinnor och män i tabeller och diagram, såväl för enskilda variabler som för kombinationer av variabler.

I tabellerna nedan har vi lagt till variabeln utbildningsnivå. Vi kan se om det finns något samband mellan ålder och utbildningsnivå och hur ett sådant samband ser ut för kvinnor respektive män. För enkelhetens skull används här bara två åldersgrupper och två utbildningsnivåer.

Befolkningen i åldern 25–64 år efter utbildningsnivå och ålder 2002

Antal

Utbildningsnivå	Kvinnor		Män	
	25–44	45–64	25–44	45–64
Förgymnasial och gymnasial	715 527	792 038	822 965	848 512
Eftergymnasial	460 357	346 313	400 246	308 290
Uppgift saknas	15 123	9 095	17 409	9 963
Samtliga	1 191 007	1 147 446	1 240 620	1 166 765

Källa: Uppgifterna är hämtade ur SCB:s register över Befolkningens utbildning, SCB

Fler äldre kvinnor än yngre har högst förgymnasial och gymnasial utbildning. Fler yngre kvinnor än äldre har eftergymnasial utbildning. Tabellen visar samma mönster för män som för kvinnor.

Kvinnor och män betraktas var för sig efter ålder.

Befolkningen i åldern 25–64 år efter utbildningsnivå och ålder 2002

Antal

Utbildningsnivå	25–44		45–64	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Förgymnasial och gymnasial	715 527	822 965	792 038	848 512
Eftergymnasial	460 357	400 246	346 313	308 290
Uppgift saknas	15 123	17 409	9 095	9 963
Samtliga	1 191 007	1 240 620	1 147 446	1 166 765

Källa: Uppgifterna är hämtade ur SCB:s register över Befolkningens utbildning, SCB

Färre kvinnor än män har högst förgymnasial och gymnasial utbildning i åldersgruppen 25–44 år. I samma åldersgrupp har fler kvinnor än män eftergymnasial utbildning. Tabellen visar samma mönster för åldersgruppen 45–64 år.

Kvinnor och män jämförs i samma åldersgrupp.

Kön som övergripande indelningsgrund innebär att **alla** uppgifter i tabellen presenteras för kvinnor respektive män i alla kombinationer av variabler. Observera att kvinnor och män inte behöver stå överst i tabellhuvudet. Hur tabellen utformas beror på vad som ska visas och på den frågeställning som ska besvaras.

Analys och presentation

I kapitlet beskrivs hur data bör sammanställas för att en bra jämförelseanalys ska kunna göras. Olika typer av frekvensfördelningar beskrivs liksom hur en bastabell tas fram och används. En bra analystabell kan mycket väl användas som presentationstabell. Därför ingår presentationssteget i processen i detta kapitel. Här kommer också att tas upp tips och idéer om hur könsuppdelad statistik kan presenteras i diagramform.

Data för jämförelseanalys

Data som du har beställt för att belysa en samhällsfråga, kan se mycket olika ut. Kanske har du fått en mängd information, just den som du har beställt, men som du inte omedelbart ser vad du kan göra med för att belysa ditt problem och analysera materialet. Hur du sammanställer och presenterar data är avgörande för hur du kan förmedla budskapet. En tabell kan innehålla en mängd intressanta uppgifter men att ta fram just det som är väsentligt för din fråga, kräver ett nytt sätt att tänka på. Du ser vad du vill förmedla, men uppfattar mottagaren samma sak?

Det finns många saker att tänka på när man från små eller stora datamängder ska göra tabeller och diagram begripliga och korrekta för andra läsare än de som redan är insatta i problemet. Här kommer vi att lära ut tips och idéer som underlättar arbetet för dig att göra bra tabeller och diagram för jämförelseanalyser.

Data från databaser eller annan källa

Ibland kan tillgängligheten av data vara det som bestämmer vilket material du använder. I Sveriges statistiska databaser (SSD) finns stora mängder data att hämta för vidare bearbetning. Du kan bearbeta data vidare i PC-Axis, en programvara som kan hämtas på samma ställe som databasen finns. Därefter kan du göra de sista bearbetningarna i kalkylprogrammet Excel. Det är också i denna programvara diagrammen bör göras.

Om du har beställt data från någon annan statistikleverantör är det lämpligt att de levereras som en Excel-fil eller filtyp som kan konverteras till en Excel-fil.

Du kan också hämta data från en redan publicerad källa. Data är redan bearbetad men analysen är inte gjord.

Denna bok kommer inte att behandla andra statistiska analysmetoder än korstabeller och därför kommer inte heller avancerade statistiska analysprogram att tas upp. Alla exempel utgår från bearbetningar i Excel.

www.scb.se,
välj Sveriges
statistiska
databaser

Flera källor för att beskriva ett problem

På sidan 15 visades att statistik från flera områden kan behövas för att analysera kvinnors och mäns situation. Det är viktigt att noga ta reda på vad som skiljer de olika källorna åt. Även om dessa till synes mäter samma sak, görs det med olika syften och därmed också (vanligen) olika metoder. Redovisningsmöjligheterna kan därför variera.

Nedan ges exempel på tre undersökningar som var och en mäter sysselsättningen men med olika syften.

Tre statistikkällor som mäter sysselsättningen på arbetsmarknaden

Arbetskraftsundersökningar (AKU)

Arbetskraftsundersökningarna utförs varje månad. Syftet med undersökningarna är att beskriva aktuella sysselsättningsförhållanden och att ge information om utvecklingen på arbetsmarknaden.

Kortperiodisk sysselsättningsstatistik (KS)

Syftet med den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken är främst att med hög precision snabbt indikera förändringar av antalet anställda på detaljerad näringsgrensnivå. Ett annat syfte är att presentera sysselsättningsuppgifter över hela arbetsmarknaden fördelat på län. Produkten informerar också om aktuella företagsanknutna variabler såsom frånvaro och personalomsättning.

Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)

Den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken syftar till att ge årlig information om sysselsättning, pendling, näringsstruktur liksom personalstrukturen i företag och på arbetsställen samt att belysa händelser och flöden på arbetsmarknaden utifrån longitudinella ansatser.

Källa: "Beskrivning av statistiken" för respektive produkt: www.scb.se

Valet av källa bestäms naturligtvis utifrån vad som ska visas. Tänk på att det inte alltid är möjligt att välja kön om detaljeringsgraden i det som mäts är fin. Det gäller vid urvalsundersökningar. Eftersom analysen ska göras efter kön måste du i vissa fall redovisa efter en grövre detaljeringsnivå. Ofta är detta inte något problem. Det är i stället vanligt att en alltför fin detaljeringsgrad kan dölja viktiga mönster som i stället ska synliggöras.

Det är viktigt att veta vad data visar. Du kan inte dra slutsatser om *alla* kvinnor/män om data avser åldersgruppen 20–64 år. Du kan bara uttala dig om den givna åldersgruppen.

Om du använder flera källor för att belysa en fråga, måste det klart framgå om källorna skiljer sig åt vad gäller t.ex. åldersavgränsning i en population eller barns ålder i olika familjetyper.

Sammanställning av data kan börja

”Att analysera ett material innebär att göra jämförelser för att kunna upptäcka mönster eller undersöka samband mellan olika variabler. Det som från början var meningslösa uppgifter skall omvandlas till meningsfull information. För att lyckas med detta krävs inlevelse med undersökningsproblemet, annars urartar den statistiska analysen till mekaniskt räknande.”

Citat: Undersökningar och statistik, Anders och Britt Wallgren. Natur och Kultur 1983

Citatet ovan beskriver mycket tydligt det som nu ska göras: konstruera tabeller som visar på skillnader eller likheter mellan kvinnor och män.

Analysen kommer att ske med hjälp av korstabeller som visar på samband mellan två eller flera variabler. Kön är genomgående indelningsgrund.

Innan analysen påbörjas måste vi skilja på datamaterialets struktur och vilken typ av variabler materialet består av. Det är nödvändigt att veta detta för att göra rätt val av diagramtyp.

Datamaterialets struktur

Data kan delas in i två typer: tvärsnittsdata och tidsseriedata. De två datatyperna definieras enligt följande:

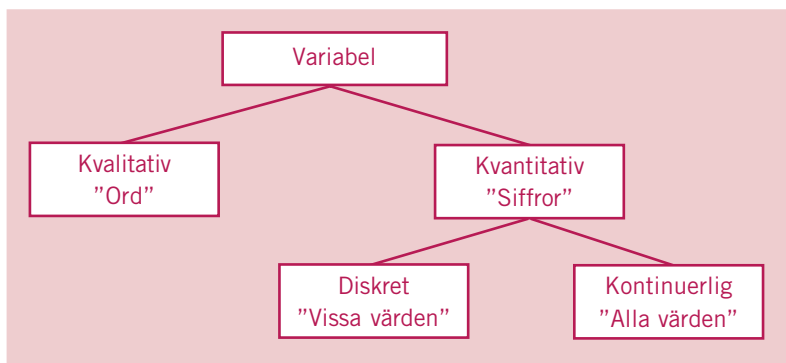
Tvärsnittsdata: Materialet består av uppgifter som avser samma tidpunkt.

Tidsseriedata: Materialet består av uppgifter som avser en följd av tidpunkter eller tidsperioder.

Kön är genomgående indelningsgrund.

Olika typer av variabler

När vi ska välja diagramtyp måste vi veta vilken typ av variabel vi har. Två typer av variabler finns: kvalitativa och kvantitativa. Figuren nedan visar hur variabler delas in i de två typerna och vilken typ av värden variablerna kan anta.

Statistik om kvinnor och män täcker alla områden i samhället. Det betyder att vi kommer att använda både kvalitativa och kvantitativa variabler, t.ex:

Kvalitativa	Kvantitativa	
Arbetskraftsstatus (t.ex. i arbete, frånvarande, arbetslös)	Ålder	Kontinuerlig
Utbildningsnivå	Lön	Kontinuerlig
Yrke	Inkomst	Kontinuerlig
	Antal barn	Diskret
	Antal boende i hushållet	Diskret

Kön är en kvalitativ variabel. Som tidigare sagts, ska kön vara en genomgående och övergripande indelningsgrund.

På de närmast följande sidorna kommer olika typer av analystabeller att beskrivas. Det ska redan nu påpekas att en bra analystabell även kan användas som presentationstabell.

Procentuell fördelning (kolumnprocent) och **könfördelning** (radprocent) är två mycket användbara fördelningar vid könsanalyser.

B

Kommunalt anställda efter anställningsform 2002

Kolumnprocent

Anställningsform	Kvinnor	Män	Samtliga
Timanställda m.fl.	16	18	17
Deltidsanställda	41	15	36
Heltidsanställda	42	67	48
Samtliga	100	100	100

Källa: Sveriges statistiska databaser, SCB

C

Kommunalt anställda efter anställningsform 2002

Radprocent

Anställningsform	Kvinnor	Män	Samtliga
Timanställda m.fl.	76	24	100
Deltidsanställda	91	9	100
Heltidsanställda	69	31	100
Samtliga	78	22	100

Källa: Sveriges statistiska databaser, SCB

D

Kommunalt anställda efter anställningsform 2002

Totalprocent

Anställningsform	Kvinnor	Män	Samtliga
Timanställda m.fl.	13	4	17
Deltidsanställda	32	3	36
Heltidsanställda	33	15	48
Samtliga	78	22	100

Källa: Sveriges statistiska databaser, SCB

Tabellerna B–D kan läsas så här

	Kolumnprocent	Radprocent	Totalprocent
Frågor	Hur stor andel av kvinnorna är heltidsanställda och hur stor andel av männen är heltidsanställda?	Hur stor andel av de deltidsanställda är kvinnor? Hur stor andel av de deltidsanställda är män?	Hur stor andel av alla anställda är timanställda kvinnor respektive män?
Svar	42 procent av kvinnorna och 67 procent av männen är heltidsanställda.	91 procent av de deltidsanställda är kvinnor och 9 procent är män.	13 procent av alla anställda är timanställda kvinnor och 4 procent är timanställda män.

Bastabell för frekvenstabeller

Tabeller som ligger till grund för analyser är ofta mycket detaljerade och därmed också svåröverskådliga. Vi ska nu visa hur en sådan tabell kan ställas upp så att den blir mer ”analysvänlig”. Tabellen innehåller några av de olika frekvensfördelningar som vi såg på föregående uppslag.

Antal kvinnor och män i var sin kolumn är de grunduppgifter som ska finnas. De talar om hur många kvinnor respektive män, i varje kategori och totalt, som analysen grundar sig på. Den procentuella fördelningen för kvinnor respektive män beräknas i kolumner. Därefter beräknas den procentuella fördelningen för kvinnor och män i varje kategori, dvs. i varje rad.

Procentuell fördelning efter kolumn

Uppgiften visar andel kvinnor med en speciell egenskap av samtliga kvinnor, eller andel män med en speciell egenskap av samtliga män.

Procentuell fördelning efter rad

Uppgiften visar andel av hela gruppen med en speciell egenskap som är kvinnor eller män, dvs. **könsfördelningen** i en viss kategori.

Rubrik	Kvinnor		Män		Könsfördelning	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Kvinnor	Män
	Kategori					
A						
B						
C						
·						
·						
·						
Samtliga		100		100		

Bastabellen bör användas för att underlätta analyser och presentation av könsuppdelad statistik. På nästa sida finns ett exempel som visar hur basabellen kan användas.

Exempel på bastabell

Bastabellen illustreras här med hjälp av ett exempel som visar befolkningens utbildningsnivå.

25 procent av alla kvinnor och 27 procent av alla män i åldern 16–74 år har förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå.

Befolkningen i åldern 16–74 år efter utbildningsnivå 2002

Antal, procentuell fördelning och könsfördelning (%)

Utbildningsnivå	Kvinnor		Män		Könsfördelning	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Kvinnor	Män
Förgymnasial	781908	25	881438	27	47	53
Gymnasial	1 419 283	45	1 482 296	46	49	51
Eftergymnasial, mindre än 3 år	437 938	14	381 169	12	53	47
Eftergymnasial, 3 år eller mer	487 337	15	404 318	12	55	45
Forskarutbildning	14 385	0	35 273	1	29	71
Uppgift saknas	47 619	1	51 032	2	48	52
Samtliga	3 188 470	100	3 235 526	100	50	50

Källa: Uppgifterna är hämtade ur SCB:s register över Befolkningens utbildning, SCB

Tabellen visar att 14 385 kvinnor har forskarutbildning, men andelen bland alla kvinnor är 0 procent.

"0" betyder att det är mindre än 0,5 (0,451) procent.

487 337 kvinnor och 404 318 män i åldern 16–74 år har eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer som högsta utbildningsnivå.

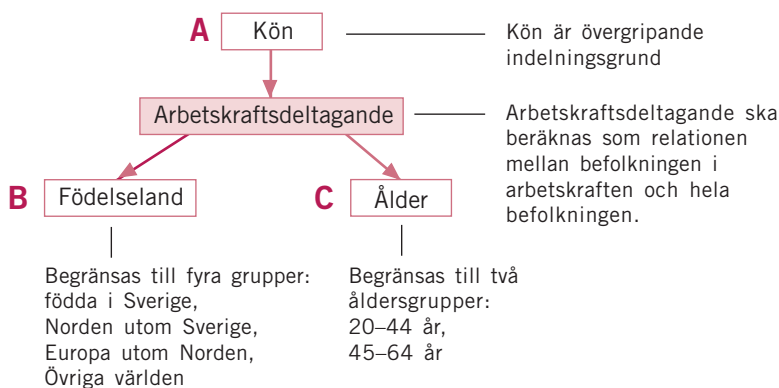
Könsfördelningen bland forskarutbildade i åldern 16–74 år är 29 procent kvinnor och 71 procent män.

Exemplet ovan visar att en genomtänkt och medveten uppställning av data underlättar väsentligt vid analysarbetet.

Kvottabeller

Tidigare i kapitlet har de exempel som använts varit frekvenstabeller. Det innebär att tabellvärden kan summeras både horisontellt och vertikalt. En annan vanlig typ av värden är kvoter. Till skillnad från frekvenstabeller kan inte värden i kvottabeller summeras.

Exemplet nedan visar hur en kvottabell kan skapas och användas. Frågan som ska belysas är följande: Finns det ett samband mellan arbetskraftsdeltagande och födelse-land och hur ser ett sådant samband ut för kvinnor och män? Om det finns ett samband, ser det nog olika ut bland yngre och äldre personer i arbetskraften. Schematiskt kan detta beskrivas på följande sätt:

Flera källor kan användas, vi väljer Arbetskraftsundersökningen (AKU). I den beräknas arbetskraftsdeltagandet som ”I arbetskraften” i relation till ”Befolkningen”. I vårt fall begränsar vi oss till åldersgruppen 20–64 år.

$$\frac{\text{Antal i arbetskraften (20–64 år)}}{\text{Antal i befolkningen (20–64 år)}} \times 100 = \text{Arbetskraftstalet i åldern 20–64 år}$$

De tre stegen att presenteras i tabellerna A–C.

A

Arbetskraftstal för befolkningen i åldern 20–64 år 2002

Andel (%) i arbetskraften av befolkningen

Kön	Procent
Kvinnor	79
Män	84

79 procent av kvinnorna och 84 procent av männen i åldern 20–64 år finns i arbetskraften.

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), SCB

B**Arbetskraftstal för befolkningen i åldern 20–64 år efter födelseland 2002***Andel (%) i arbetskraften av befolkningen*

Födelseland	Kvinnor	Män
Sverige	82	85
Norden utom Sverige	74	75
Europa utom Norden	65	76
Övriga världen	58	72
Samtliga	79	84

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), SCB

Det högsta arbetskraftstalet har män födda i Sverige, 85 procent. Därefter kommer kvinnor födda i Sverige, 82 procent. Det lägsta, 58 procent, har kvinnor födda utanför Europa. Män födda i samma del av världen har 72 procent.

C**Arbetskraftstal för befolkningen i åldern 20–64 år efter födelseland och ålder 2002***Andel (%) i arbetskraften av befolkningen*

Födelseland	20–44		45–64	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Sverige	83	87	80	84
Norden utom Sverige	83	83	69	70
Europa utom Norden	71	83	59	69
Övriga världen	60	73	55	70
Samtliga	81	86	78	82

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), SCB

Det högsta arbetskraftstalet bland unga har män födda i Sverige, 87 procent. För kvinnor är det 83 procent. Samma tal har både kvinnor och män födda i Europa utom Sverige. Det lägsta talet, 60 procent, har kvinnor födda utanför Europa. Bland de äldre har män födda i Sverige det högsta talet, 84 procent. Därefter kommer kvinnor födda i Sverige, 80 procent. Det lägsta talet, 55 procent, har kvinnor födda utanför Europa. Män födda i samma del av världen har 70 procent.

Tillsammans kan tabellerna B och C, ge svar på frågorna som ställdes; Finns det ett samband mellan arbetskraftsdeltagande och födelseland? Ja, de högsta arbetskraftstalen finns bland svenskfödda kvinnor och män. För kvinnor gäller att ju längre bort de är födda från Sverige, desto lägre arbetskraftsdeltagande. Samma mönster finns inte bland män. För både kvinnor och män gäller att ju äldre de är, desto lägre arbetskraftstal. Skillnad mellan yngre och äldre är större för kvinnor än för män.

Från rådata till överskådlig tabell

Exemplet vi nu ska studera är uppgifter som har tagits fram från publikationen ”Kriminalstatistik 2002” från Brottsförebyggande rådet. Uppgiften vi har är att se vilka brott kvinnor och män är lagförda för. Vi har en föreställning om att antalet kvinnor som är lagförda för brott är betydligt mindre än antalet män.

I publikationen finns ett kapitel som heter ”Personer lagförda för brott”. En stor mängd intressanta tabeller och diagram med detaljerade uppgifter gör att det kan bli svårt att välja tabell. I tabell 4.3 finns uppgifter om ”Totalt antal lagförda” och ”därav kvinnor”. Det innebär att vi måste räkna fram uppgifterna för männen. Efter beräkningarna ser tabellen ut som nedan.

Personer lagförda för brott efter huvudbrott 2002

Antal

Huvudbrott	Kvinnor	Män	Samtliga
Brott mot brottsbalken	10 429	37 986	48 415
Brott mot person	1 127	10 807	11 934
Brott mot förmögenhet	8 223	22 771	30 994
Brott mot allmänheten	659	1 316	1 975
Brott mot staten	420	3 092	3 512
Brott mot övriga författningar	7 950	58 110	66 060
Brott mot trafikbrottslagen	2 891	22 826	25 717
Brott mot narkotikastrafflagen	1 561	7 560	9 121
Brott mot miljöbalken m.m.	44	464	508
Brott mot övriga specialstraffrättsliga författningar	3 454	27 260	30 714
Samtliga brott	18 379	96 096	114 475

Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Vi börjar med att göra en bastabell som visar hur kvinnor och män fördelar sig på de två stora huvudbrottskategorierna.

Personer lagförda för brott efter huvudbrott 2002

Antal, procentuell fördelning och könsfördelning (%)

Huvudbrott	Kvinnor		Män		Könsfördelning	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Kvinnor	Män
Brott mot brottsbalken	10 430	57	37 990	40	22	78
Brott mot övriga författningar	7 950	43	58 110	60	12	88
Samtliga brott	18 380	100	96 100	100	16	84

Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Tabellen har blivit överskådlig, inte bara för att färre brottskategorier har tagits med, utan också för att antalsuppgifterna är avrundade till 10-tal. Här finns heller inga decimaler utan alla uppgifter ges i heltal.

Vi har funnit att tabellen är mycket intressant och vill gärna publicera den i en rapport. Trots att den har blivit mer överskådlig än den första tabellen, kan vi förenkla den ytterligare.

Tabellen är överskådlig och budskapet framstår tydligt.

Personer lagförda för brott efter huvudbrott 2002

Procentuell fördelning, könsfördelning (%) och antal

Huvudbrott	Procentuell fördelning		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Brott mot brottsbalken	57	40	22	78
Brott mot övriga författningar	43	60	12	88
Samtliga brott, procent	100	100	16	84
antal	18 380	96 100		

Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Här finns samma information som tidigare utom antalsuppgift för respektive huvudbrottskategori.

Den här typen av tabell är att föredra vid publicering av tabeller. Informationen är tillräcklig för att få en grov bild av för vilka huvudbrott kvinnor och män är lagförda.

Vi ska nu ta hand om de ”överblivna” uppgifterna från vår ursprungliga tabell. Tabellen vi nu ska göra ska visa vilka brott kvinnor och män blir lagförda för efter brottsbalken.

Personer lagförda för brott mot brottsbalken 2002

Antal, procentuell fördelning och könsfördelning (%)

Huvudbrott	Kvinnor		Män		Könsfördelning	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Kvinnor	Män
Brott mot person	1 130	11	10 810	28	9	91
Brott mot förmögenhet	8 220	79	22 770	60	27	73
Brott mot allmänheten	660	6	1 320	3	33	67
Brott mot staten	420	4	3 090	8	12	88
Samtliga brott mot brottsbalken	10 430	100	37 990	100	22	78

Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Det är viktigt att studera både antal och andelar i procent.

I denna bastabell har vi fler kategorier av brott än i den förra. Den kan i alla fall betraktas som överskådlig jämfört med ursprungstabellen.

Av tabellen kan vi se att det vanligaste brottet som både kvinnor och män lagförs för är förmögenhetsbrott. 79 procent av alla kvinnor och 60 procent av alla män lagfördes för sådana brott 2002. Trots den lägre andelen män är antalet förmögenhetsbrott som de lagförs för nästa tre gånger så många som för kvinnor. Det är alltså viktigt att studera både antal och andelar i procent.

Rangordna tabeller och diagram

Slutligen ska vi ta fram ännu en tabell som är överskådlig. Vi börjar med att omvandla den sista tabellen på föregående sida till en ”enkel” bastabell.

Personer lagförda för brott mot brottsbalken 2002

Procentuell fördelning, könsfördelning (%) och antal

Huvudbrott	Procentuell fördelning		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Brott mot allmänheten	6	3	33	67
Brott mot förmögenhet	79	60	27	73
Brott mot staten	4	8	12	88
Brott mot person	11	28	9	91
Samtliga brott mot brottsbalken, procent	100	100	22	78
antal	10 430	37 990		

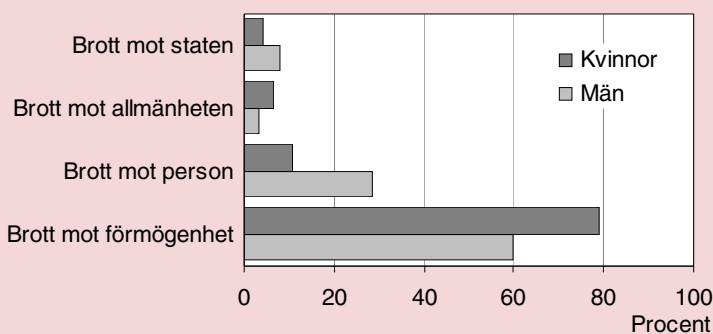
Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Den här tabellen är inte uppställd på samma sätt som den föregående. Brotten är rangordnade efter könsfördelningen. Snabbt ser vi då att brott mot allmänheten är den brottstyp där männen dominerar minst.

Rangordning efter storlek eller könsfördelning kan vara till stor hjälp vid jämföringsanalyser. Tydligast blir det när presentationen görs med hjälp av diagram.

Personer lagförda för brott mot brottsbalken 2002

Procentuell fördelning

Källa: Kriminalstatistik 2002, Brottsförebyggande rådet

Genom att rangordna brottstyper efter andel (i det här fallet i stigande ordning efter kvinnornas andel) framkommer tydligt skillnaderna mellan kvinnors och mäns lagföring efter brottstyp.

Rangordning underlättar analysarbetet väsentligt.

Rangordning kan göras efter storlek eller könsfördelning.

Gör tabeller lätta att uppfatta

Det underlag som används till tabeller kan hämtas från databaser eller liknande. Materialet kanske är hämtat från en totalundersökning, vilket gör att uppgifterna ges på entalsnivå. Om det rör sig om stora tal och stora mängder information kan materialet bli svåröverskådligt. Vi ska här visa hur tabellerna kan göras ”läsvänliga” och därmed också lättare att förstå. Observera att noggrannheten i beräkningarna bibehålls.

Utrikes födda efter län 2002

Antal

Län	Kvinnor	Män
Stockholms län	175 071	160 143
Uppsala län	17 886	16 418
Södermanlands län	16 187	14 833
Östergötlands län	19 513	18 500
Jönköpings län	17 395	16 060
Kronobergs län	8 732	8 107
Kalmar län	8 036	7 513
Gotlands län	1 284	983
Blekinge län	5 791	5 401
Skåne län	81 446	76 194
Hallands län	12 765	11 528
Västra Götalands län	95 390	90 913
Värmlands län	10 780	9 272
Örebro län	14 263	13 198
Västmanlands län	18 213	16 767
Dalarnas län	9 315	8 292
Gävleborgs län	8 664	8 051
Västernorrlands län	6 575	5 794
Jämtlands län	2 956	2 409
Västerbottens län	7 327	6 435
Norrbottens län	11 324	7 739
Samtliga	548 913	504 550

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

Tabellen ger ett intryck av exakthet som vi inte har anledning att betvivla. Uppgifterna avser den 31 december 2002. Redan veckan därpå skulle dessa uppgifter vara inaktuella. Det borde därför stå i rubriken att tidpunkten är 31 december. Vår tabell är inte avsedd att visa det exakta antalet utrikes födda år 2002, utan storleksordningen i varje län och hur relationen mellan kvinnor och män ser ut detta år.

Om en tidsserie över utrikes födda ska visas är det viktigt med uppgifter en exakt dag, i det här fallet den 31 december respektive år.

På nästa sida visas hur uppgifterna kan ändras för att göra tabeller mer läsvänliga utan att innehållet påverkas.

Långa sifferkombinationer är svåra att komma ihåg. Ett sätt att göra tabellen mer läsvänlig är att uttrycka antalsuppgifterna i 1 000-tal.

Utrikes födda efter län 2002

Antal i 1 000-tal

Län	Kvinnor	Män
Stockholms län	175,1	160,1
Uppsala län	17,9	16,4
Södermanlands län	16,2	14,8
Östergötlands län	19,5	18,5
Jönköpings län	17,4	16,1
Kronobergs län	8,7	8,1
Kalmar län	8,0	7,5
Gotlands län	1,3	1,0
Blekinge län	5,8	5,4
Skåne län	81,4	76,2
Hallands län	12,8	11,5
Västra Götalands län	95,4	90,9
Värmlands län	10,8	9,3
Örebro län	14,3	13,2
Västmanlands län	18,2	16,8
Dalarnas län	9,3	8,3
Gävleborgs län	8,7	8,1
Västernorrlands län	6,6	5,8
Jämtlands län	3,0	2,4
Västerbottens län	7,3	6,4
Norrbottnens län	11,3	7,7
Samtliga	548,9	504,6

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

I tabellen till höger har ytterligare en förändring gjorts. Här redovisas uppgifterna i heltal. På så sätt blir det ännu lättare att se storleksordningen och göra jämförelser mellan län och mellan kvinnor och män.

! I Excel gör du så här:

- Utgå från föregående tabell. Markera alla celler och välj FORMATERA CELLER. Välj TAL, Tal och ange "0" decimaler. Observera att genom att använda ursprungsvärden i cellreferensen baseras alla fortsatta beräkningar på de exakta talen.

Glöm inte att ange 1 000-tal i rubriken.

! I Excel gör du så här:

- Kopiera den ursprungliga tabellen och placera den i närheten av den första tabellen. Radera alla värden och ställ markören i den första cellen. Skriv "=" och cellreferensen där ursprungsvärdet finns. Därefter "/" och 1000 om uppgifterna ska anges i 1 000-tal. Markera cellen och välj FORMATERA CELLER. Välj TAL, Tal och ange "1" decimal. Kopiera nedåt och till höger.

Observera att genom att använda ursprungsvärden i cellreferensen baseras alla fortsatta beräkningar på de exakta talen.

Ett annat sätt är att skriva 1000 i en cell. Markera och kopiera. Markera alla celler som ska divideras med 1000. Välj Redigera, KLISTRERA IN SPECIAL. Markera "Dividera". Klicka OK.

Utrikes födda efter län 2002

Antal i 1 000-tal

Län	Kvinnor	Män
Stockholms län	175	160
Uppsala län	18	16
Södermanlands län	16	15
Östergötlands län	20	19
Jönköpings län	17	16
Kronobergs län	9	8
Kalmar län	8	8
Gotlands län	1	1
Blekinge län	6	5
Skåne län	81	76
Hallands län	13	12
Västra Götalands län	95	91
Värmlands län	11	9
Örebro län	14	13
Västmanlands län	18	17
Dalarnas län	9	8
Gävleborgs län	9	8
Västernorrlands län	7	6
Jämtlands län	3	2
Västerbottens län	7	6
Norrbottnens län	11	8
Samtliga	549	505

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

Från decimaler till heltal

Här ges ännu ett exempel på hur en tabell kan göras mer läsvänlig. I exemplet ska vi se hur stor andel de utrikes födda är av alla i befolkningen i respektive län.

Utrikes födda efter län 2002

Andel (%) av befolkningen i respektive län

Län	Kvinnor	Män
Stockholms län	18,6	17,7
Uppsala län	11,8	11,2
Södermanlands län	12,4	11,6
Östergötlands län	9,4	9,0
Jönköpings län	10,5	9,9
Kronobergs län	9,9	9,1
Kalmar län	6,8	6,4
Gotlands län	4,4	3,5
Blekinge län	7,7	7,2
Skåne län	14,0	13,5
Hallands län	9,1	8,3
Västra Götalands län	12,6	12,1
Värmlands län	7,8	6,8
Örebro län	10,3	9,8
Västmanlands län	14,0	13,0
Dalarnas län	6,7	6,0
Gävleborgs län	6,2	5,8
Västernorrlands län	5,4	4,8
Jämtlands län	4,6	3,8
Västerbottens län	5,7	5,1
Norrbottnens län	9,0	6,0
Samtliga	12,2	11,4

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

I tabellen till höger har decimalerna tagits bort och uppgifterna anges i heltal. Tabellen är betydligt mer överskådlig nu. Snabbt kan vi se att störst andel utrikes födda, såväl kvinnor som män finns i Stockholms län, därefter kommer Skåne län och Västmanlands län.

Andel utrikes födda är störst i Stockholms län. Det gäller både kvinnor och män.

Utrikes födda efter län 2002

Andel (%) av befolkningen i respektive län

Län	Kvinnor	Män
Stockholms län	19	18
Uppsala län	12	11
Södermanlands län	12	12
Östergötlands län	9	9
Jönköpings län	11	10
Kronobergs län	10	9
Kalmar län	7	6
Gotlands län	4	3
Blekinge län	8	7
Skåne län	14	14
Hallands län	9	8
Västra Götalands län	13	12
Värmlands län	8	7
Örebro län	10	10
Västmanlands län	14	13
Dalarnas län	7	6
Gävleborgs län	6	6
Västernorrlands län	5	5
Jämtlands län	5	4
Västerbottens län	6	5
Norrbottnens län	9	6
Samtliga	12	11

Källa: Befolkningsstatistik, SCB

Vad gör vi med totaluppgifterna?

Det finns många sätt att presentera könsuppdelad statistik i tabeller. Det innebär inte att alla är bra. Här ges några exempel på hur det kan se ut i tabellhuvuden.

Kvinnor	Män	Totalt	Bra!	Kvinnor	Män	Bra!
Totalt	Män	Kvinnor		Män	Kvinnor	Totalt
Totalt	däruv Kvinnor	Dåligt!	Totalt	Kvinnor	Dåligt!	

Två exempel kan utan vidare betraktas som dåliga, eftersom männen är osynliga i dessa tabeller. Kvinnorna framstår som en problemgrupp eftersom just de har lyfts fram. Andra tolkningar är naturligtvis också möjliga. Könsuppdelad statistik ska synliggöra både kvinnor och män i alla tabeller och diagram.

Övriga exempel är alla ”godkända”, men första raden är att föredra. Ordningsföljden Kvinnor – Män eller Män – Kvinnor har i sak ingen betydelse. Det viktigaste är att samma ordningsföljd finns i hela boken eller rapporten.

Några tabell exempel kan visa varför totaluppgifter inte behöver tas med. Ibland kan de t.o.m. vara missledande.

Kvinnor – Män
eller
Män – Kvinnor

Samma ord-
ningsföljd i
hela boken
eller rapporten!

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst

År	Kvinnor	Män	Samtliga
1998	151 900	211 300	182 000
1999	159 800	220 700	190 700
2000	167 100	233 600	200 900
2001	175 800	244 300	210 500

Källa: Hushållens inkomster, SCB

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst

År	Kvinnor	Män
1998	151 900	211 300
1999	159 800	220 700
2000	167 100	233 600
2001	175 800	244 300

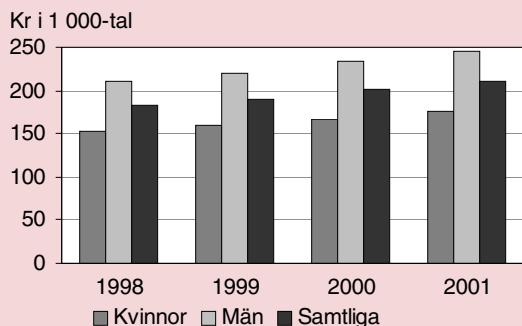
Källa: Hushållens inkomster, SCB

Betrakta tredje kolumnen i den vänstra tabellen. Är denna uppgift på något vis intressant då jämförelse ska göras mellan kvinnor och män? ”Samtliga” är en könsblind uppgift och ointressant.

Uppgifterna i tabellen på föregående sida används till ett diagram.

Könsblinda uppgifter ska inte tas med vid jämförelser mellan kvinnor och män.

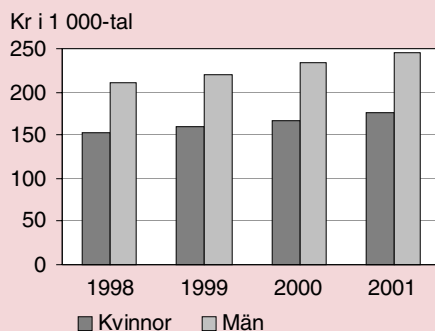
Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Källa: Hushållens inkomster, SCB

Stapeln som visar "Samtliga" gör att det blir svårt att göra jämförelser mellan kvinnor och män i diagrammet.

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Källa: Hushållens inkomster, SCB

I detta diagram framkommer tydligt skillnaderna mellan kvinnors och mäns inkomster över tiden.

Uppgifterna i exemplet är medelvärden (kvoter). När uppgifterna är antal (kvinnor/män) går det att räkna fram en totaluppgift från tabellen. Fortfarande bör man fråga sig vad uppgiften har för betydelse i jämförelsen och resultatbeskrivningen. Många gånger redovisas "Samtliga" och "Totaler" slentrianmässigt.

Relativa jämförelser

Med hjälp av tabellen på sid 36, ”Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001”, kan flera intressanta jämförelser göras. Relativa jämförelser är mest lämpliga att använda i detta fall eftersom man då inte behöver ta hänsyn till penningvärdesförändringar. Nedan är exempel på frågor som kan ställas till materialet och som kan besvaras med hjälp av olika beräkningar.

- A** Hur stor är den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomst?
- B** Har kvinnor och män haft samma inkomstutveckling mellan närliggande år?
- C** Hur har utvecklingen av inkomsten varit för kvinnor respektive män sedan 1998?

A

Den relativa skillnaden kan uttryckas på två sätt. Ett sätt är att räkna ut den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster. Ett annat sätt är att beräkna kvinnors inkomst i relation till mäns.

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst och kvinnors inkomst i % av mäns

År	Kvinnor	Män	Kv:s inkomst i % av mäns
1998	151 900	211 300	72
1999	159 800	220 700	72
2000	167 100	233 600	72
2001	175 800	244 300	72

Kvinnors inkomst i relation till mäns är 72 procent. Talet har varit detsamma åren 1998–2001.

Källa: Hushållens inkomster, SCB

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst och procentuell skillnad mellan mäns och kvinnors inkomst

År	Kvinnor	Män	Skillnad mellan mäns/kvinnors inkomst
1998	151 900	211 300	39
1999	159 800	220 700	38
2000	167 100	233 600	40
2001	175 800	244 300	39

Män har mellan 38 och 40 procent högre inkomst än kvinnor under perioden 1998–2001.

Källa: Hushållens inkomster, SCB

B

Inkomstutveckling mellan närliggande år beräknas som procentuell förändring mellan åren.

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst och procentuell förändring mellan åren

År	Kvinnor	Män	Procentuell förändring	
			Kvinnor	Män
1998	151 900	211 300		
1999	159 800	220 700	5,2	4,4
2000	167 100	233 600	4,6	5,8
2001	175 800	244 300	5,2	4,6

Källa: Hushållens inkomster, SCB

Inkomstutvecklingen visar att i början och slutet av perioden ökade kvinnors medelinkomst mer än mäns. Mellan 1999 och 2000 ökade mäns medelinkomst mer än kvinnors.

C

Inkomstutvecklingen sedan 1998 beräknas som index med basår 1998.

Medelinkomst för befolkningen i åldern 20–64 år 1998–2001

Sammanräknad förvärvsinkomst och indexberäkning med 1998 som basår

År	Kvinnor	Män	Index 1998=100	
			Kvinnor	Män
1998	151 900	211 300	100	100
1999	159 800	220 700	105	104
2000	167 100	233 600	110	111
2001	175 800	244 300	116	116

Källa: Hushållens inkomster, SCB

Medelinkomsten ökade för både kvinnor och män med 16 procent mellan 1998 och 2001.

Att visa könsfördelning...

Könsfördelningen är en nödvändig information i många jämförelser mellan kvinnor och män. Det är den uppgiften som visar hur jämn eller ojämn en grupp är med avseende på kön. Uppgiften mäter den kvantitativa jämställdheten.

Kvantitativ jämställdhet innebär en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället, t.ex. inom olika utbildningar, yrken, fritidsaktiviteter och maktpositioner.

Länge har man ansett att med jämn könsfördelning avses minst 40 procent av vardera kön. Idag bör vi sträva mot 50 procent kvinnor och 50 procent män i alla grupper.

...i diagram

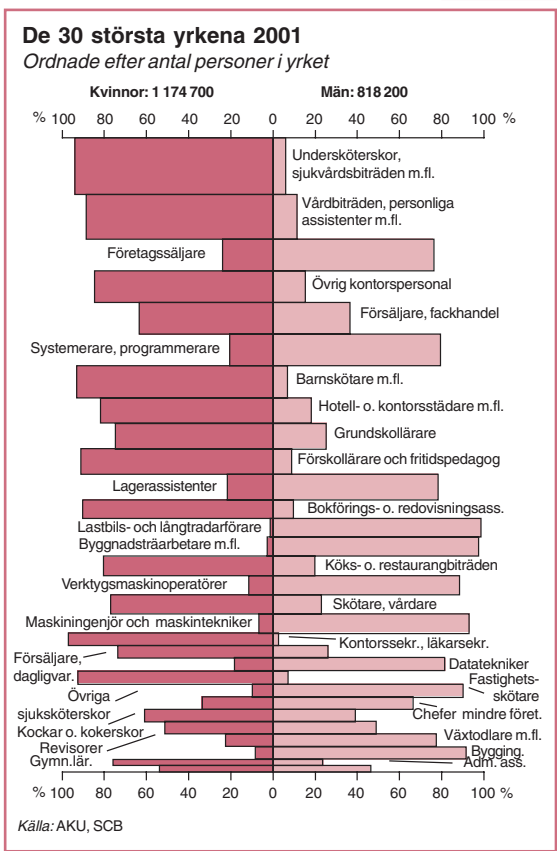
Ett illustrativt exempel för att visa könsfördelningen är arbetsmarknaden. Ett av de mest efterfrågade diagram som är publicerade i "På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet" är "De 30 största yrkena". Diagrammet visar att arbetsmarknaden är starkt könssegregerad.

Diagrammet visar flera dimensioner:

- rangordningen visar vilket yrke som är vanligast
- storleken på yrket i förhållande till andra yrken
- könsfördelningen i varje yrke

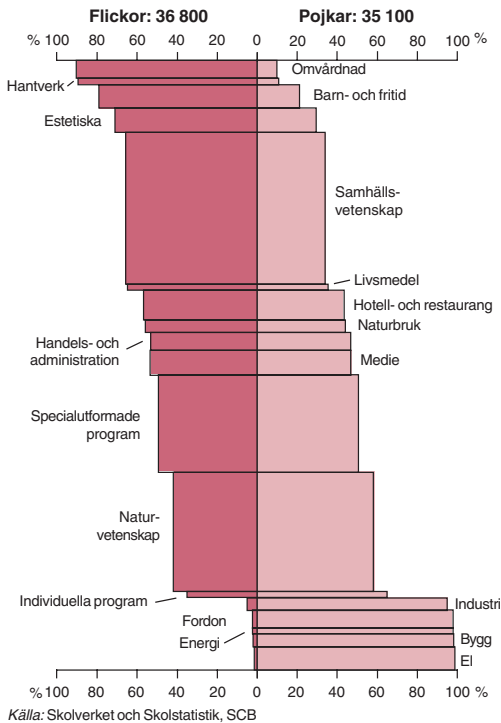
Yrkena, som är sorterade efter storleksordning (antal individer i yrket), ger en tydlig bild av hur könssegregerade de 30 största yrkena är. Dessa täcker 58 procent av alla kvinnor och 37 procent av alla män som är förvärvsarbetande.

På nästa sida visas hur könsfördelningen kan visas i samma typ av diagram, men här sorterad på ett annat sätt.

Avgångna från gymnasieskolan efter program 2000/01

Antal och könsfördelning (%)

I detta diagram är programmen sorterade efter andel flickor i respektive program. Rangordningen visar på vilka program flickor respektive pojkar dominerar och var det är jämställt. På så sätt framstår tydligt vad man kan kalla en "flickskola", "pojkskola" och "samskola".

Vilken av de två diagramtyperna som är att föredra beror på vad man vill visa. I både fallen använder man antal och könsfördelning. Om antalsuppgifter saknas får man avstå från att visa den varierande höjden på "lådorna". Då kan enbart könsfördelningen visas.

...i tabeller

Examinerade från högskolans grundutbildningar efter område 2000/01

Antal och könsfördelning (%)

Område	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Vård och omsorg	5 630	780	88	12
Undervisning	4 810	1 300	79	21
Humaniora och teologi	1 860	850	69	31
Konstnärliga utbildningar	270	170	62	38
Naturvetenskap	1 430	890	62	38
Lant- och skogsbruk	240	150	61	39
Juridik och samhällsvetenskap	6 950	4 690	60	40
Medicin och odontologi	700	470	60	40
Övrigt	10	20	42	58
Teknik	2 240	6 240	26	74
Samtliga	24 130	15 550	61	39

Källa: Högskoleverket och högskolestatistik, SCB

Informationsrika och överskådliga tabeller

Alltför ofta ser man tabeller som innehåller så mycket information att det är svårt att få en överblick. Vad är budskapet och hur presenteras det? Ibland kan det vara bättre att en stor tabell delas upp i två eller fler mindre tabeller. Vissa beräkningar kan också göras som underlättar att budskapet bättre kommer fram.

Kvinnors och mäns löner ska här presenteras på olika sätt. Vi har valt de tio vanligaste yrkesgrupperna. Dessa tio grupper omfattar 43 procent av alla anställda kvinnor och 34 procent av alla anställda män. När man talar om löneskillnader mellan kvinnor och män används ofta begreppet ”kvinnors lön i procent av mäns”. Internationellt benämns det ”Gender pay gap”. Löneskillnaden kan naturligtvis också presenteras som differensen mellan kvinnors och mäns löner. För att tabellen nedan ska bli överskådlig visas genomsnittslöner och löneskillnaden som kvinnors lön i procent av mäns.

Genomsnittlig månadslön i de tio största yrkesgrupperna 2002

Kronor och kvinnornas lön i procent av männens.

Yrkesgrupperna är rangordnade efter storlek

Yrkesgrupp	Kvinnor	Män	Kv:s lön i % av m:s
Vård- och omsorgspersonal	17 300	17 600	98
Försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	17 700	18 500	95
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	22 500	28 500	79
Ingenjörer och tekniker	22 600	25 500	89
Övrig kontorspersonal	18 000	19 500	92
Fordonsförare	17 700	18 500	96
Grundskollärare	21 300	21 100	101
Byggnadshantverkare	16 500	19 800	83
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	27 700	35 800	77
Byggnads- och anläggningsarbetare	18 200	21 700	84

Källa: Medlingsinstitutet och SCB

I nio av de tio vanligaste yrkesgrupperna har kvinnorna i genomsnitt lägre lön än män. Den yrkesgrupp där kvinnor i genomsnitt har högre lön än män är grundskollärare. De tio grupperna omfattar 43 resp. 34 procent av alla anställda kvinnor resp. män.

När denna tabell visas frågas ofta efter hur många kvinnor och män som finns i varje yrkesgrupp? En annan reflektion är vilka yrkesgrupper som är kvinno- eller mansdominerade. Sådan information bör därför ges till läsaren.

Uppgifterna avser alla anställda på hela arbetsmarknaden. Det innebär att man utan vidare kan lämna antalsuppgifter i 1 000-tal utan att värdefull information försvinner. I nästa tabell har lönerna kompletterats med uppgift om antal kvinnor och män och könsfördelning i varje yrkesgrupp.

Genomsnittlig månadslön i de tio största yrkesgrupperna 2002

Antal i 1 000-tal, könsfördelning (%), kronor och kvinnornas lön i procent av mäns.
Yrkesgrupperna är rangordnade efter storlek

Yrkesgrupp	Antal		Könsfördelning		Medellön		Kv:s lön i % av m:s
	Kv	M	Kv	M	Kvinnor	Män	
Vård- och omsorgspersonal	388	49	89	11	17 300	17 600	98
Försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	103	49	68	32	17 700	18 500	95
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	55	90	38	62	22 500	28 500	79
Ingenjörer och tekniker	18	99	15	85	22 600	25 500	89
Övrig kontorspersonal	78	17	82	18	18 000	19 500	92
Fordonsförare	6	86	7	93	17 700	18 500	96
Grundskollärare	63	22	74	26	21 300	21 100	101
Byggnadshantverkare	4	77	5	95	16 500	19 800	83
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	41	39	51	49	27 700	35 800	77
Byggnads- och anläggningssarbetare	1	75	1	99	18 200	21 700	84

Källa: Medlingsinstitutet och SCB

I nio av de tio största yrkesgrupperna har kvinnor i genomsnitt lägre lön än män. Den yrkesgrupp där kvinnor i genomsnitt har högre lön än män är grundskollärare. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är störst i de yrkesgrupper där könsfördelningen är jämnast. Minst är löneskillnaderna i de kvinnodominerade yrkesgrupperna.

Mer information än i tabellen ovan bör inte finnas i en enskild tabell. Alternativt kan uppgifterna om antal och könsfördelning ges i en separat tabell. De två tabellerna, denna och lönetabellen, bör vara placerade i närheten av varandra på en sida eller ett uppslag.

Några tips när du ska välja diagramtyp

Valet av diagramtyp bestäms både av datats beskaffenhet och vad du vill visa med diagrammet.

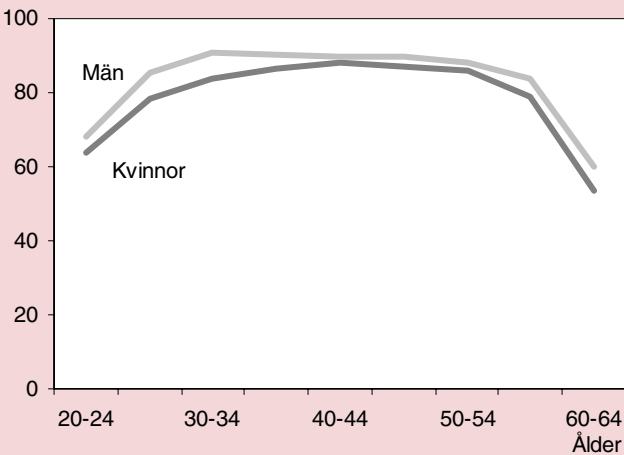
Det finns några regler man bör tänka på när man väljer diagramtyp, t.ex. att börja vid nollpunkten på värdeaxeln och att ha samma mellanrum mellan skalstrecken vid tidsserier.

Börja vid nollpunkten på värdeaxeln

Genom att börja värdeaxeln vid 40 i stället för vid 0, förefaller skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetskraftstal vara större än de är, se diagrammet längst ner på sidan.

Relativa arbetskraftstal efter ålder 2002

Procent

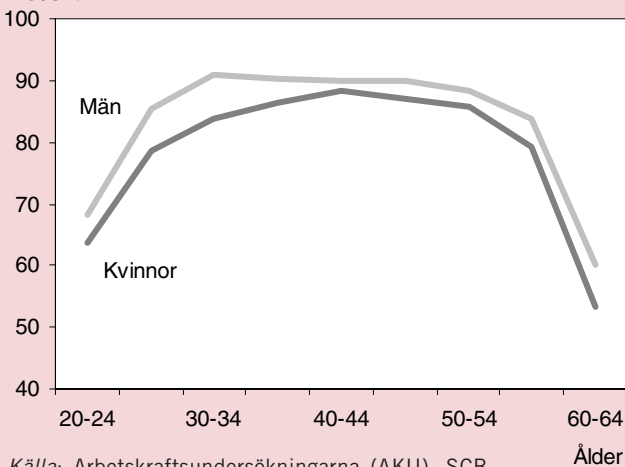

Bra!

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SCB

Relativa arbetskraftstal efter ålder 2002

Procent

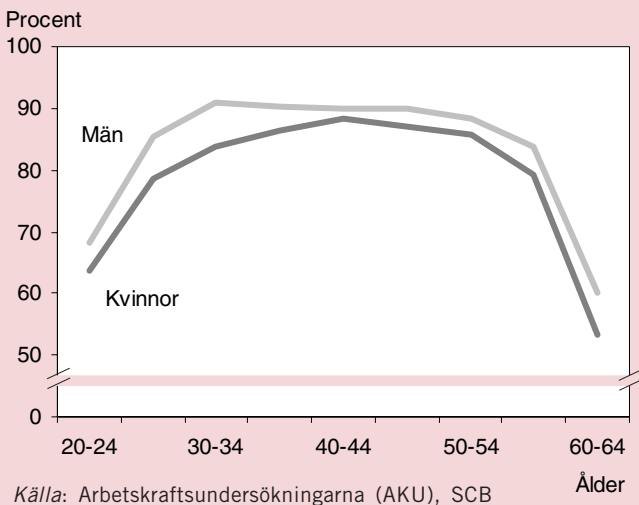

Dåligt!

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SCB

Om man ändå väljer att bryta axeln måste det markeras.

Relativa arbetskraftstal efter ålder 2002

Samma avstånd mellan åren i tidsseriediagram

Diagrammet nedan visar andelen som är dagligrökare 1980, 1985, 2000 och 2001. Notera de större mellanrummen mellan stapelparen åren 1980, 1985 och 2000. Mellan dem är det mer än ett år, som markeras med ett större mellanrum än mellan 2000 och 2001.

Dagligrökare 1980, 1985, 2000 och 2001

Andel (%) av alla i åldersgruppen

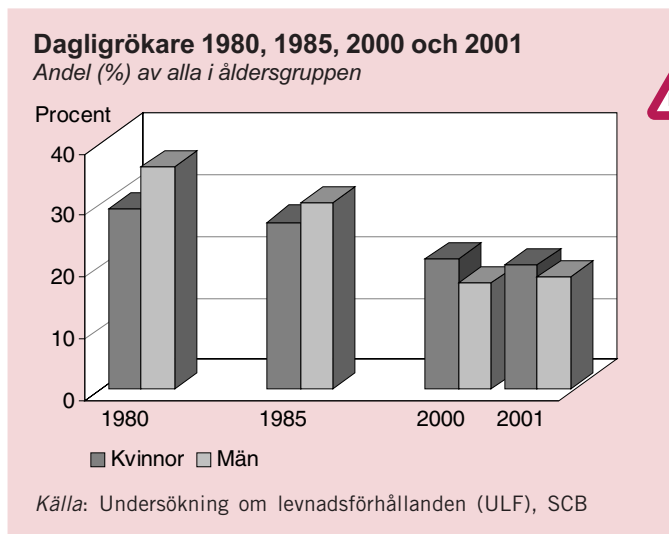
Bra!

Källa: Undersökning om levnadsförhållanden (ULF), SCB

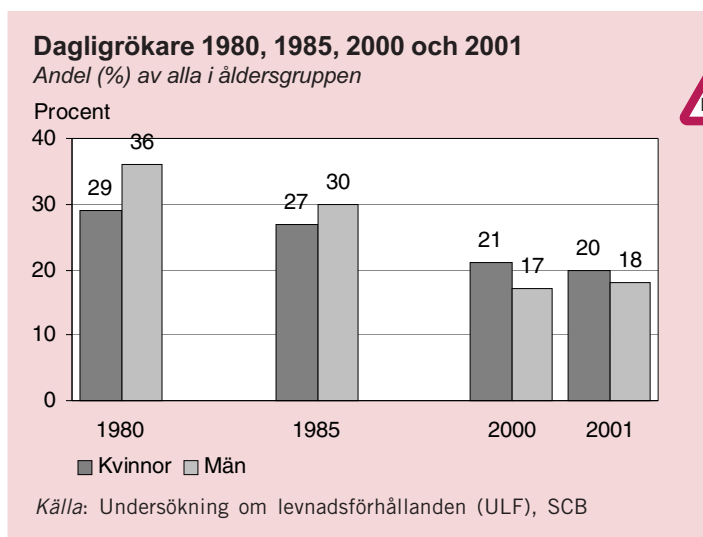
Undvik vissa diagramtyper

Diagram ska ge en tydlig bild av data. Undvik därför tredimensionella diagram. Den tredje dimensionen förvillar mer än klargör budskapet. Det är svårt att se vilken linje som visar värdet på stapeln.

Undvik att göra tredimensionella diagram!

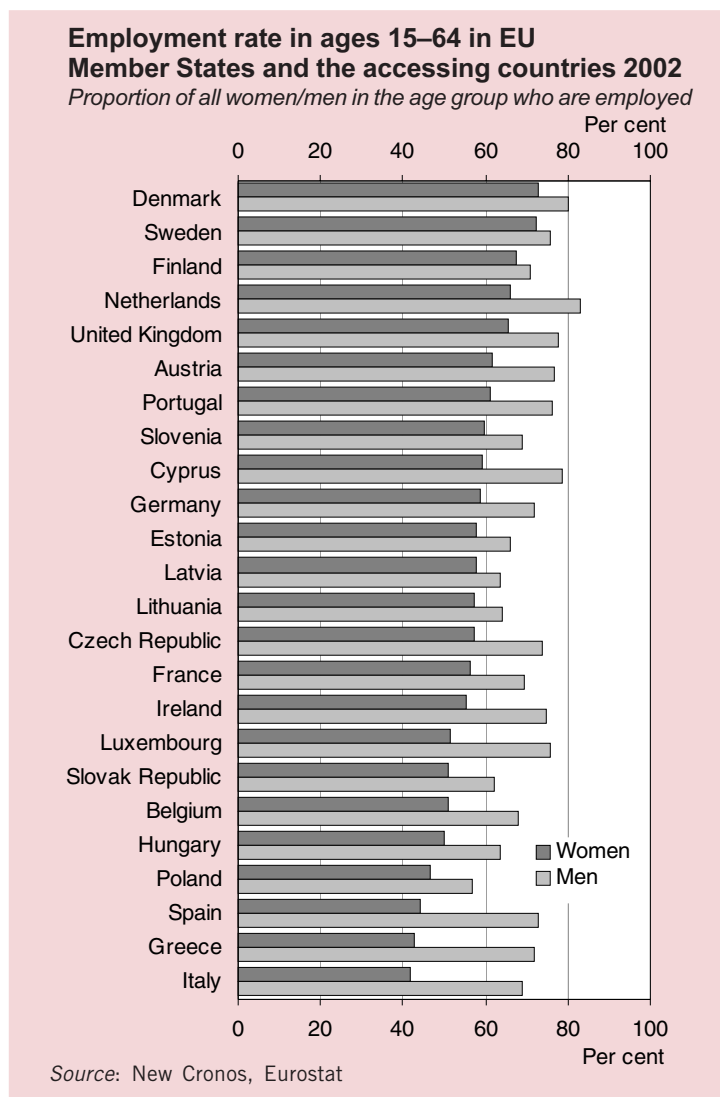
Om datavärden måste visas bör man göra en tabell i stället för diagram. Diagram ska vara tydliga och fria från synliga datavärden.

Undvik att göra "diabell", dvs. blanda diagram och tabell!

Presentation av regionala jämförelser

Regionala jämförelser kan med fördel visas i diagram. Skillnader och likheter mellan kvinnor och män kan beskrivas på olika sätt. Diagramtypen som först visas är ett liggande stapeldiagram. Det visar förvärvsintensiteten (employment rate) för kvinnor och män i några länder i Europa.

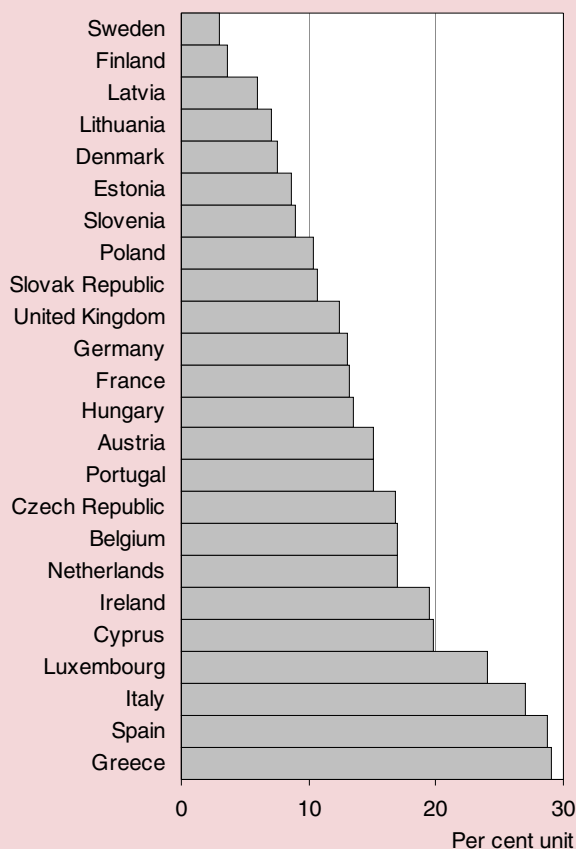

Ett delmål för sysselsättningen inom EU innebär att 57 procent av kvinnorna ska vara sysselsatta. Målet ska vara uppfyllt 2005. Drygt tio länder har uppnått detta 2002. Kvinnorna i Danmark har den högsta förvärvsintensiteten. Därefter kommer Sverige och Finland.

På föregående sida visades förvärvsintensiteten (employment rate) för kvinnor och män i några europeiska länder. Genom att diagrammet är rangordnat efter kvinnors förvärvsintensitet blir bilden för männen splittrad. Det är då intressant att se hur stor skillnaden mellan kvinnors och mäns förvärvsintensitet är. Om vi kompletterar föregående diagram med nedanstående får vi en bättre bild av hur långt respektive land har kommit mot sysselsättningsmålet.

Employment rate in ages 15–64 in EU Member States and the accessing countries 2002

Difference between men's and women's employment rates

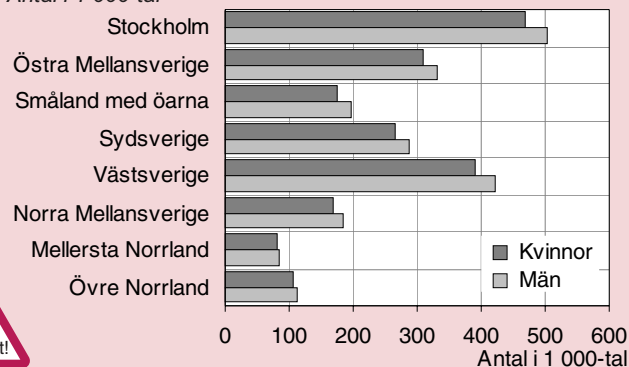
Source: New Cronos, Eurostat

I föregående diagram såg vi att Danmark låg på första plats. I detta diagram kan vi se att skillnaden mellan kvinnors och mäns förvärvsintensitet är minst i Sverige, därefter kommer Finland. Danmark kommer nu på femte plats.

Stödlinjer

Förvärvsarbetande efter NUTS2-region 2001

Antal i 1 000-tal

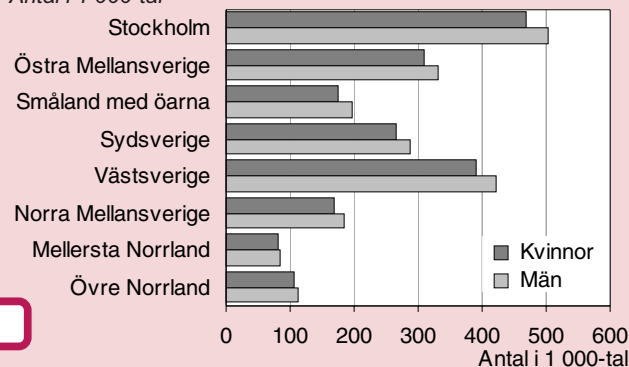
Dåligt!

Källa: Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB

Undvik stödlinjer som inte fyller någon funktion. Linjerna ger ett rörigt intryck. Stödlinjer ska underlätta jämförelser mellan staplar och grupper av staplar.

Förvärvsarbetande efter NUTS2-region 2001

Antal i 1 000-tal

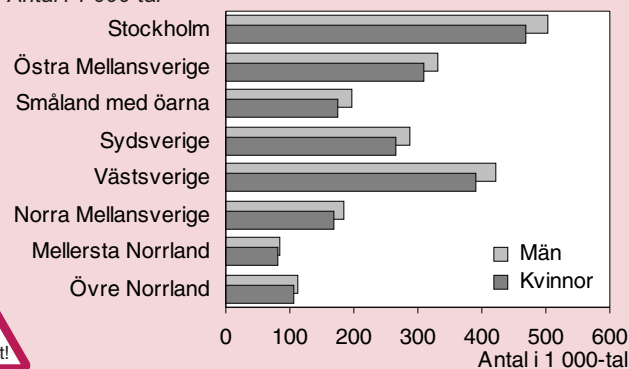
Bra!

Källa: Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB

Här finns tillräckligt många stödlinjer för att jämförelser mellan könen och mellan stapelgrupperna kan göras utan att störa helhetsintrycket. Stödlinjer kan också utelutas helt i detta fall.

Förvärvsarbetande efter NUTS2-region 2001

Antal i 1 000-tal

Dåligt!

Källa: Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB

Undvik att överlappa staplarna. Här skymmer kvinnorna männen. Båda könen ska var lika synliga.

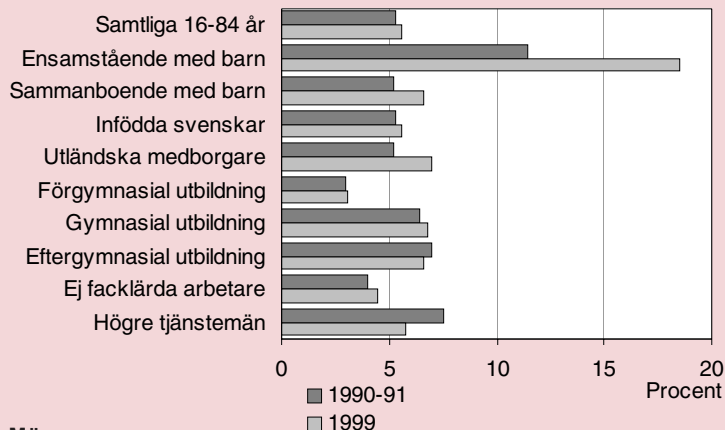
Samma skala på alla diagram

Studera de tre diagrammen nedan. Både var för sig och med varandra. Observera att gruppen ensamstående med barn har förändrats över tiden. Observera också att skalan är olika i alla tre diagrammen och inte kan jämföras med varandra.

Personer som reparerar bilen på fritiden 1990–91 och 1999

Andel (%) av alla i gruppen

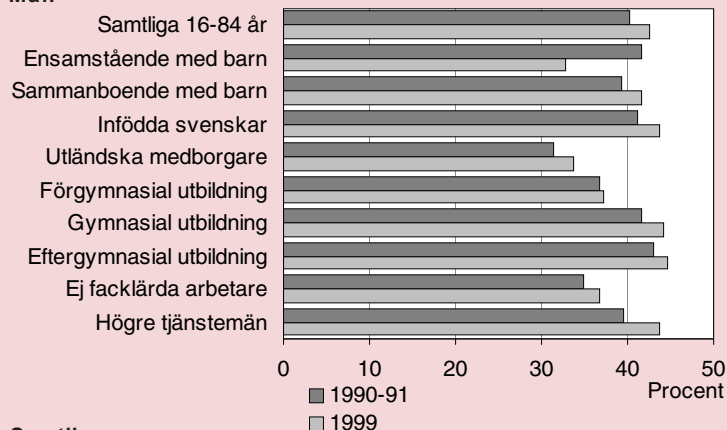
Kvinnor

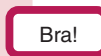
A

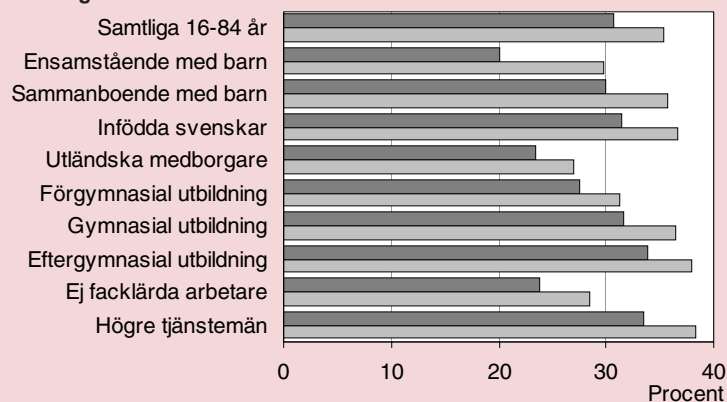
Män

B

Samtliga

C

Källa: Undersökning om levnadsförhållanden (ULF), SCB

Samma skala på alla diagram (forts.)

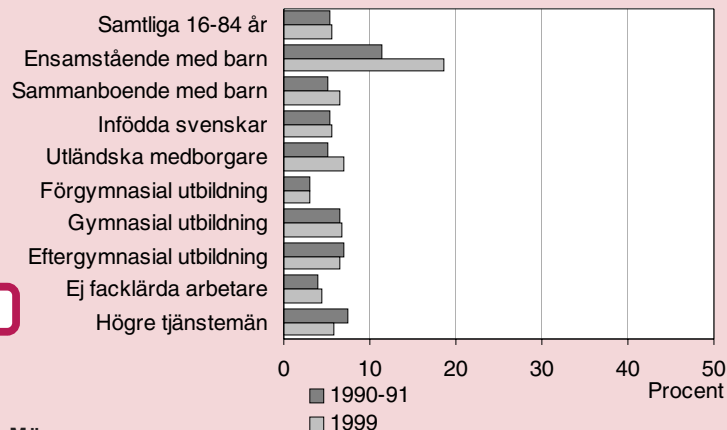
De två diagrammen nedan har samma skala. De kan därför jämföras med varandra. Den stora skillnaden över tiden för ensamstående kvinnor med barn i diagram D förefaller inte vara lika stor som i diagram A. Alla diagram som är avsedda att jämföras med varandra måste ha samma skala.

D

Personer som reparerar bilen på fritiden 1990–91 och 1999

Andel (%) av alla i gruppen

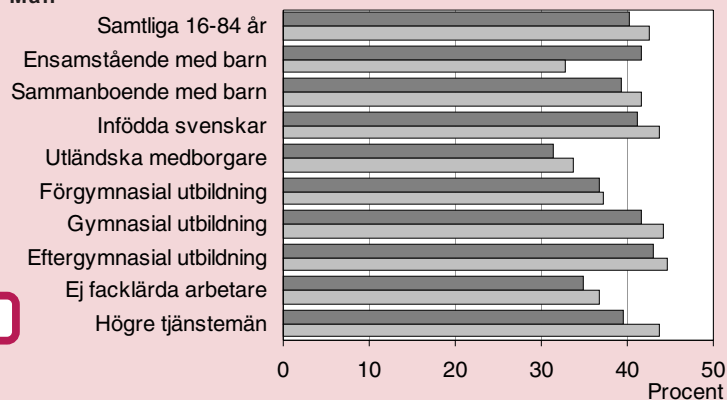
Kvinnor

Bra!

E

Män

Bra!

Källa: Undersökning om levnadsförhållanden (ULF), SCB

Genom att ha samma skala i de diagram som ska jämföras ger man också läsaren en uppfattning om hur olika situationerna är för kvinnor och män. Ett diagram för samtliga (jfr diagram C), ger ingen tydlig bild av den situation som kvinnor och män befinner sig i.

Att göra bra diagram i Excel

Excel är det verktyg som de flesta använder för att göra diagram. Kapitlet kommer att ge vägledning till hur man gör bra diagram med hjälp av denna programvara.

Verktyg för diagram

Programmet Excel är ett bra verktyg för beräkningar av en mängd olika slag och för att skapa diagram. Det finns många andra programvaror som är utmärkta att användas för diagramritning men Excel har de flesta av oss i våra datorer. Därför kommer denna handledning att utgå från Excel.

Det finns rekommendationer för hur diagram bör se ut. Sådana rekommendationer finns i "Statistikens bilder – att skapa diagram" (se Referenslitteratur och lästips, sid 69. Boken kan lånas på bibliotek.). I boken finns rekommendationer när det gäller val av diagram, diagramfilosofi m.m. Två av författarna, Britt och Anders Wallgren, har gjort ett databaserat diagramverktyg som utgår från Excel. Verktyget följer de rekommendationer som finns i "Statistikens bilder – att skapa diagram". Fördelen med "Standarddiagramverktyget" är att det följer principerna i boken och SCB:s kvalitetskrav. Verktyget är gratis och kan beställas direkt av Britt och Anders Wallgren, SCB.

Detta kapitel följer också rekommendationerna i nämnda bok och det datorbaserade diagramverktyget. Det är dock en mycket förenklad handledning om hur diagram bör göras. I Excel finns standardinställningar som inte alls är att rekommendera. Undvik att använda dem eftersom diagrammen blir svåra att läsa, enkelheten försvinner, osv.

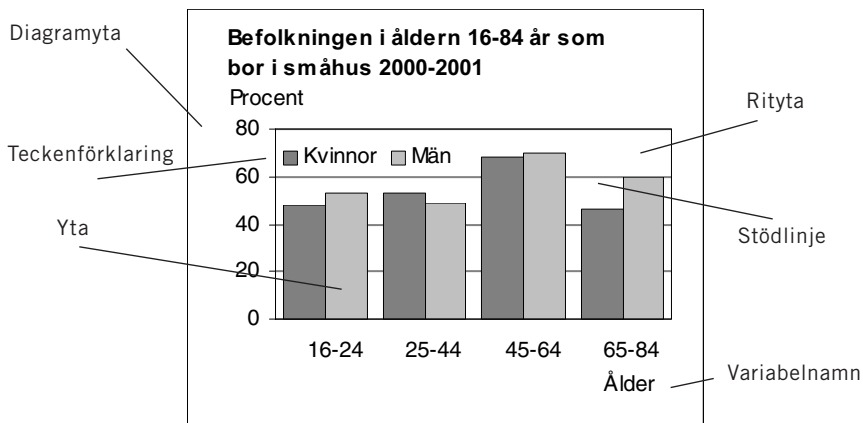
"Som diagramkonstruktörer måste vi finna en balans mellan helhet och detaljer. Diagrammet får inte överlastas så att läsaren 'inte ser skogen för alla träd'. Samtidigt gäller det att ge mycket information i diagrammet. Vid denna balansgång kan det vara bra att komma ihåg att det är vad läsaren uppfattar som räknas, inte hur mycket som du som konstruktör lyckats få med."

Citat: "Statistikens bilder – att skapa diagram"

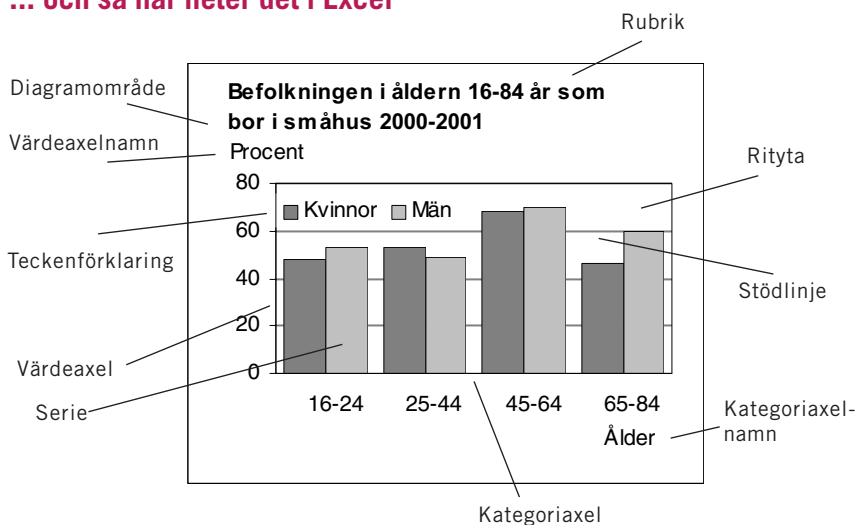
Rekommendationer för diagram finns i "Statistikens bilder – att skapa diagram", Publica, 1996

"Standarddiagramverktyg". Ett datorbaserat verktyg som följer SCB:s kvalitetskrav.

Diagrammets byggstenar

... och så här heter det i Excel

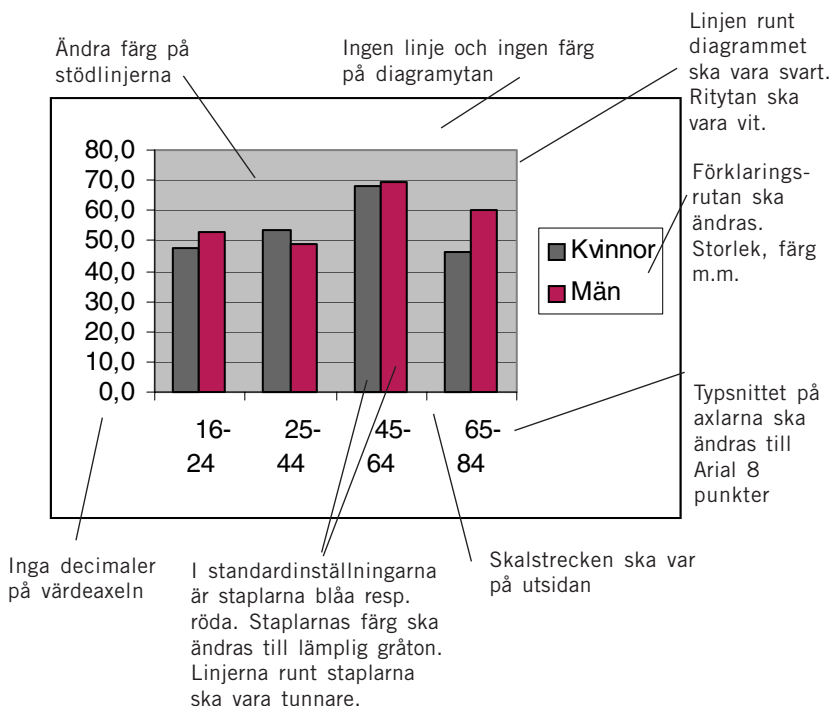

Rekommendation:

- Gör rubriken i Word
- Använd inte standardinställning för värde- och kategori-axelnamn. Gör dem som egna textrutor och klistra in dem. Det blir då lättare att placera dem på rätt plats.
- Använd typsnittet Arial eller Helvetica, dvs. raka typsnitt (utan serifer) till diagram.
- Man bör undvika att länka diagram. Diagrammen som görs här är inte länkbara.

Standardinställningar i Excel

De ändringar som måste göras markeras i diagrammet. Observera att varken rubrik eller värde- och axelrubriker är med.

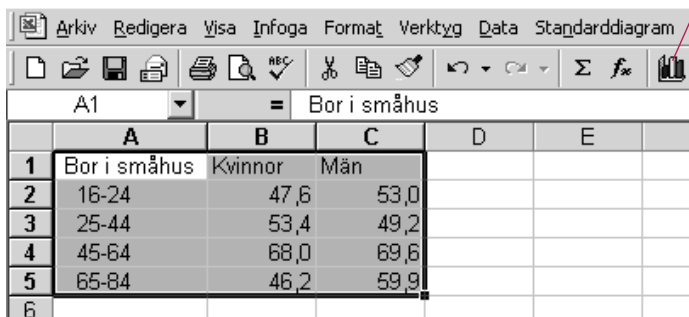

Innan du börjar göra diagram

- Alla diagram ska göras på kalkylbladet i Excel och inte på ett eget diagramblad. Skälet till detta är att man har kontroll över både data och diagrammets storlek när man klistar in det i Word.
- Gör diagrammet i den storlek det ska vara i Word. Ändra aldrig på storleken utanför Excel. Diagrammet går utmärkt att användas som bild i PowerPoint. Mer om det senare i kapitlet.
- Rubriker (diagram- och axelrubriker) görs utanför diagramguiden. Antingen i Word eller som texturor i Excel.
- Valet av raster (gråton) är begränsat. Använd aldrig mer än tre-fyra olika raster i samma diagram.
- Färg bör bara användas om det ska tryckas i färg eller läggas ut på webbsidan. När det gäller det senare bör man rådfråga någon som arbetar med webbsidan för att få anvisningar om bästa färgval.

Förslag till arbetsgång till stapeldiagram

Uppgifterna är hämtade från Levnadsförhållanden i SSD. På kalkylbladet ser det ut så här: Markera A1–C5 och klicka på diagramguiden.

The screenshot shows an Excel spreadsheet with the following data:

	A	B	C	D	E
1	Bor i småhus	Kvinnor	Män		
2	16-24	47,6	53,0		
3	25-44	53,4	49,2		
4	45-64	68,0	69,6		
5	65-84	46,2	59,9		
6					

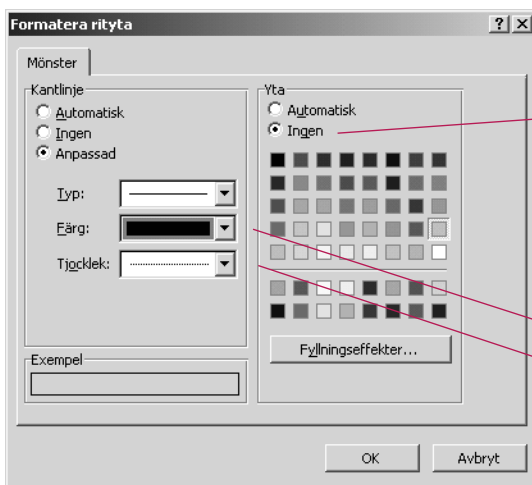
Markera data

Välj diagram-guiden.

Välj diagram-typ

Markera Stapeldiagram och Undertyp första förslaget *Grupperad stapel*. *Jämför värden mellan kategorier*. Du kan hålla ner knappen under för att se hur ditt val ser ut. Är du nöjd, klicka på Slutför. Det är bättre att ändra standardinställningarna från den bild du nu har fått än att gå hela vägen genom guiden.

Markera ritytan. Klicka på höger musknapp och välj Formatera rityta.

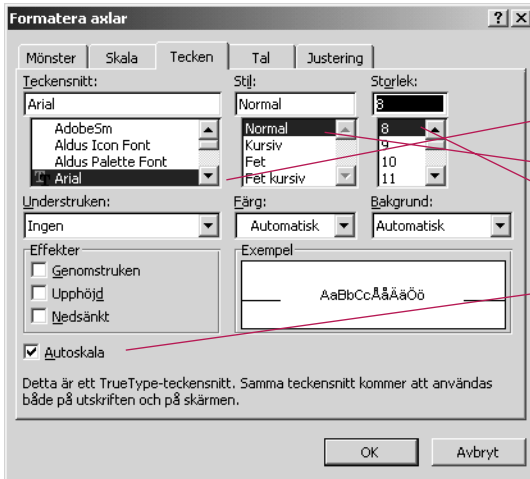

Ritytan

Markera *Ingen* på rityta. (Om diagrammet ska ligga på en färgplatta, välj då vit i stället för Ingen.) Kantlinjen ska inte var grå. Välj Färg och Svart. Välj den *tunnaste linjen* på tjocklek på linjen. Klicka OK.

Kategoriaxeln

Markera Kategoriaxeln på diagrammet. Klicka på höger musknapp och välj Formatera axel. Välj Mönster och markera på *Inga* Huvudskalstreck. Skalstreck behövs inte till stapeldiagram. När skalstreck används, ska de vara på utsidan – alltså varken korsande eller på insidan.

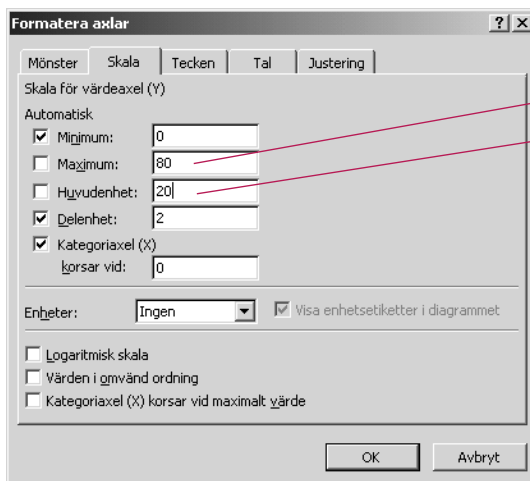

Välj fliken Tecken. Välj Teckensnitt *Arial*, Stil *Normal* och Storlek *8 punkter*.
Glöm inte att avmarkera boken vid Autoskala! Om du inte gör det och ändrar storlek på diagrammet ändras också teckensnittets storlek.
Klicka OK.

Glöm inte att avmarkera boken vid Autoskala!

Markera Värdeaxeln på diagrammet. Klicka på höger musknapp och välj Formatera axel.

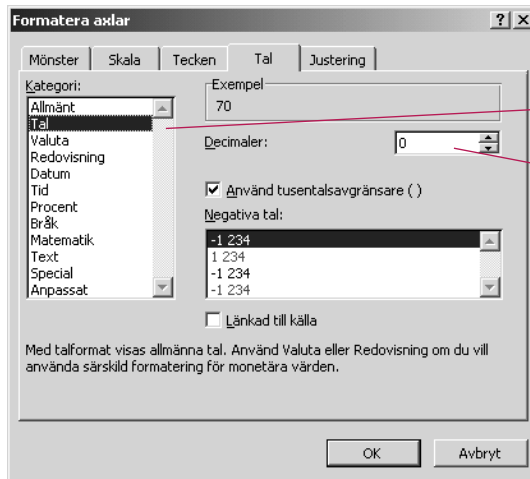
Värdeaxeln

Välj Skala. Det högsta värdet är 69,6. Välj *80 som maximum* och *20 som Huvudenhet*. (Här skulle man kunna använda 70 och huvudenhet 10. Det blir många stöddlinjer och ger ett oroligt intryck.)

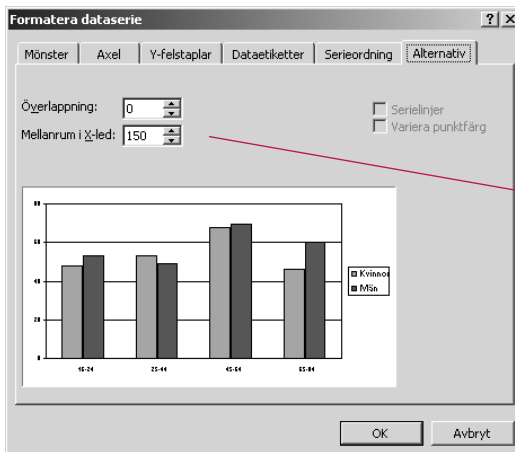
Välj Tecken och gör på samma sätt som för kategoriåxeln.

Stapel-
mellanrum

Välj fliken Tal. På listan under kategori välj *Tal*. Gå till Decimaler och klicka fram till *0*. (Ytterst sällan behövs information som motiverar decimaler på värdeaxeln.) Klicka OK.

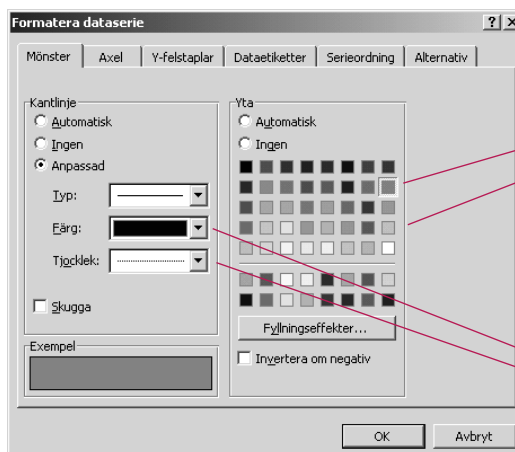
Mellanrummet mellan stapelparen är för stort. Det finns en rekommendation som säger att mellanrummet ska vara 40–50 procent av stapelns bredd.

Markera en stapel. Klicka på höger musknapp och välj *Formatera dataserier*. Välj *Alternativ*. Vid *Mellanrum i x-led* skriv *40*.

Staplarnas färg och tjocklek ska ändras. Det görs under fliken *Mönster* på samma meny.

Färg och
linjetjocklek
på staplar

Färgen på ytan ska ändras till en *gråton*. Denna stapel visar *kvinnor*. Till *män* kan väljas denna gråton. Kvinnor och män har de valda gråtonerna i hela denna bok.

Markera en stapel för män och gör som för kvinnor.

Kantlinjens tjocklek och färg ändras som på ritytan, *tunnast* och *svart*. Klicka OK.

Stödlinjerna är dominerande. Måste stödlinjer användas? De ska vara till hjälp för ögat att göra jämförelser och ibland läsa av ungefärliga värden. För att ändra på stödlinjerna gör så här. Markera en stödlinje, högerklicka på musknappen och välj Formatera stödlinje. Välj en *gråton* och *tunnaste* linjen. Du kan också här välja att radera stödlinjerna.

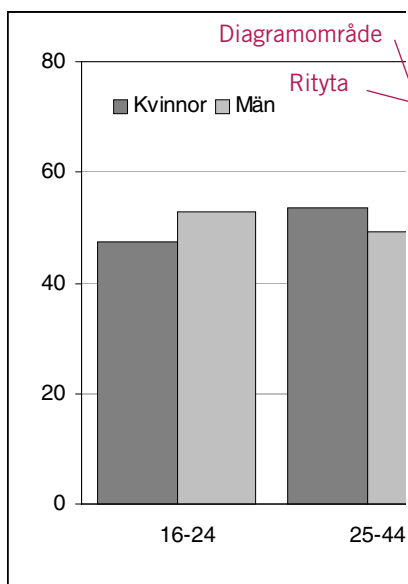
Stödlinjer

Förklaringsrutan ska formateras och flyttas på. Markera en förklaringsrutan, högerklicka på musknappen och välj Formatera förklaring och välj Mönster. Rutan ska varken ha färg eller linje. Välj *Ingen* på båda. Välj Tecken och gör som tidigare på axlarna. Glöm inte att avmarkera boken vid Autoskala! Hoppa över fliken Placering. Klicka OK.

Förklaringsrutan

Placeringen av förklaringen kan variera. Det är viktigt att den syns, men inte är dominerande. Den får inte skymma information i diagrammet. Vi kan välja att markera förklaringen, håll ner markören och flytta in den i diagrammet. Den kan placeras högst upp till vänster. Med hjälp av de svarta rutorna kan man ändra storlek. En regel är att ha samma ordning på förklaringsrutorna som på staplarna.

Resultatet blev så här:

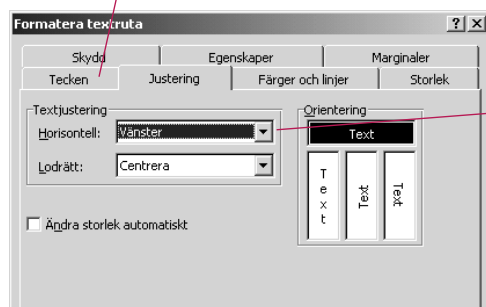
Det som återstår att göra är axelrubriker och den slutliga storleken på diagrammet.

För att lägga in axelrubriker i diagrammet måste det finnas tillräckligt med utrymme mellan ritytan och diagramområdet. På detta diagram måste antingen *diagramområdet göras större* eller *ritytan mindre*. Det sista är i detta fall bäst. Markera ritytan och skjut ner diagrammet genom att dra i den mittersta svarta rutan. Förklaringsrutan följer inte med så flytta ner den.

Axelrubrik

Markera diagrammet och placera markören i Formelfältet. Skriv *Procent* och tryck på Retur-tangenten eller klicka på boken till vänster om texten i formelfältet. En textruta med "Procent" har nu lagt sig på diagrammet. Markera kanten på textrutan och flytta den till den plats (ungefär) där den ska vara.

Textrutans ram ser olika ut beroende på om texten eller ramen markeras. Om storleken ska ändras, markera ramen utanför texten. Dra i någon av de fyra vita rutorna. Genom att dubbelklicka på någon av dessa rutor kan texten formateras, *Formatera textruta*. Välj *Tecken* och gör samma sak som vid axelrubrik. Ändra teckensnitt till *Arial* (om det inte redan är det) och storlek till 8 punkter. Glöm inte att avmarkera boken vid *Autoskala!*

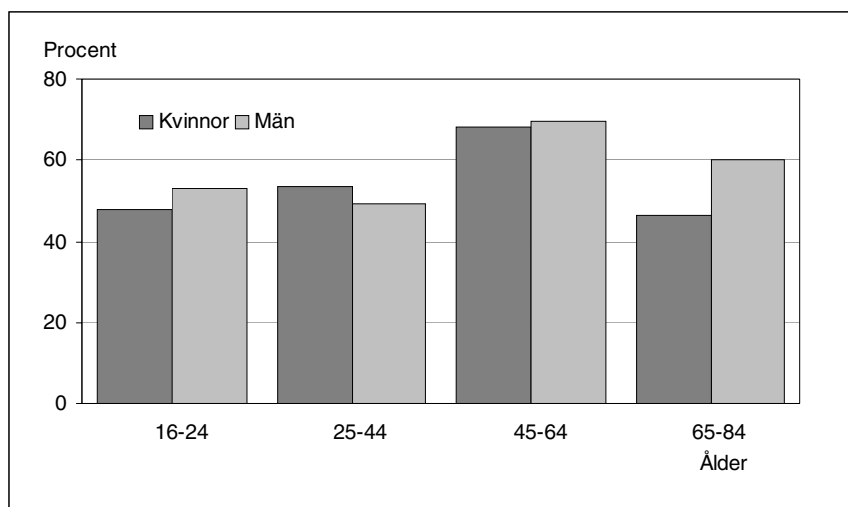
Välj *Justering* och markera *Vänster* vid *Horisontell* justering.

Placeringen av rutan ska vara rakt ovanför det högsta värdet på värdeaxeln och i linje med första siffran i talet. Det kan vara svårt att placera rutan på en exakt plats. Med hjälp av *Ritverktyget* går det bättre. Under *Visa* på Excels standardmeny väljs *Verktygsfält* och *Rita*. Verktygsfältet lägger sig ofta längst ner på sidan.

Markera textrutan. Välj *Ritobjekt* (från *Ritverktyget*) och *Finjustera*. Välj riktning (*Upp*, *Ner*, *Vänster*, *Höger*). Om textrutan behöver flyttas ytterligare något steg i samma riktning, tryck på *Ctrl+Y* det antal steg som behövs. Ska rutan flyttas i annan riktning, välj *Ritobjekt*, *Finjuster*, *Riktning*, osv. Med hjälp av ritverktyget kan man få exakt placering av textrutor.

Den andra axelrubriken är ”Ålder”. Den ska placeras under 65–84 i linje med sista siffran (4 i 84). I detta fall ska rutan högerjusteras.

Diagrammet ser ut ungefär så här:

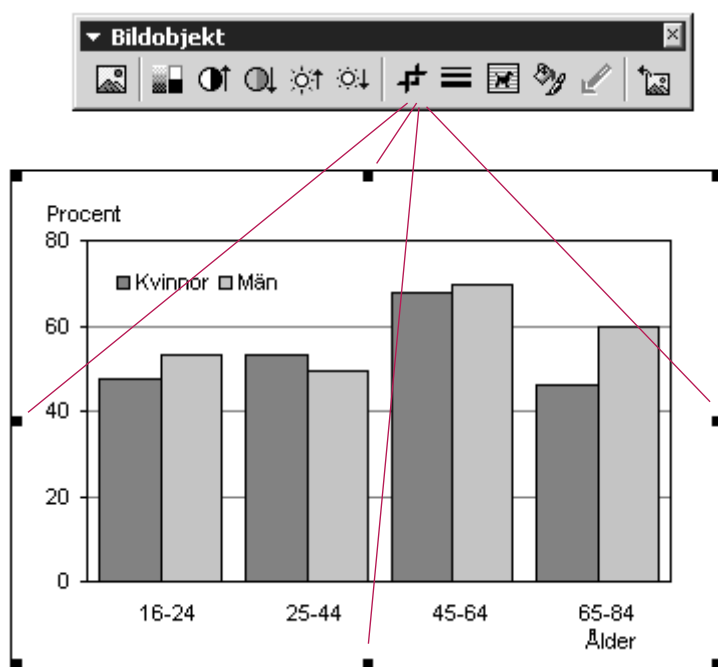
Nu ska diagrammet få den storlek som är lämpligt. Eventuellt kommer textrutor att flytta sig. Öppna det Worddokument som diagrammet ska vara placerat i. Som tidigare sagts ska storleken inte ändras i Word.

Börja med att markera diagramområdet och ta bort färg och kantlinje. Ställ markören i diagramområdet och klicka på höger musknapp. Välj *Formatera diagramyta*. Välj *Ingen* för färg på ytan och *Ingen* för kantlinje. Ju mindre yta som finns mellan ritytan och diagramområdet, desto bättre är det. Om det inte går att ändra kan man beskära det i Word.

När storleken är bra och alla textrutor är på plats med rätt teckensnittstorlek ska det kopieras till Word. Börja med att markera diagramområdet. Tryck på Shift-tangenten och på menyn *Redigera*. Nu kommer det att finnas ett nytt val: *Kopiera bild*. Välj den och markera *Som på skärm* (observera att detta val är möjligt om man trycker på Shift-tangenten).

Diagrammet är nu en bild. Om det ska ändras ska det ske i Excel och kopieringen får upprepas. Ändra inte diagrammet i Word!

Placera markören där diagrammet ska vara och klistra in, som vanligt, (Ctrl+V). När diagrammet markeras ser man att det finns mycket utrymme mellan ritytan och marginalen till vänster eller texten ovanför. Det ska beskäras med skärverktyget. Det finns på en meny som heter *Bildverktyg*. Det brukar komma upp automatiskt när man markerar diagrammet (bilden). Välj "Saxen" på menyn och "klipp bort" kanterna på diagrammet genom att dra i den svarta rutan i mitten på varje sida. På den vänstra sidan ska man beskära så mycket som möjligt. Diagrammet ska ligga i linje med marginalen.

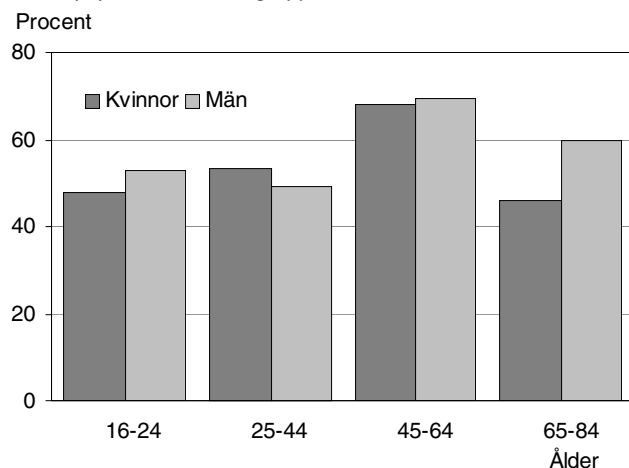
Kopiera diagram och klistra in i Word

Nu återstår rubrik och källa. Rubriken skrivs i Arial, fet, 10 punkter. Rekommendationerna om teckensnitt och storlek kan självklart variera beroende på val av malldokument som används.

Diagrammet ska ha följande rubrik:

Personer som bor i småhus efter ålder 2000–2001

Andel (%) av alla i åldersgruppen

Diagrammet är nu färdigt och bör se likadant ut i Word och Excel.

Mer tips när du ska göra diagram

- Tänk på att göra tjocka linjer i kurvdiagram. Undvik streckade linjer. Kvinnor och män kan markeras med samma färg som har använts i beskrivningen för stapeldiagram.
- Undvik svart färg på staplar eller linjer. De ger ett tungt och hårt intryck.
- Använd gärna liggande staplar. Fördelen är att långa namn inte behöver förkortas. Rangordna gärna.
- Tänk på att om cirkeldiagram används och kvinnor och män representerar var sin cirkel, ska antalet vara proportionellt mot radien.

Tips när du ska göra diagram som OH-bild

Gå tillbaka till Excel och kopiera det diagram som du har gjort. Klistra in det i närheten av det första. (Tips: Tryck på Shift-tangenten, markera diagrammet, tryck nu ner både Shift+Ctrl-tangenterna och dra diagrammet till höger/vänster. Nu finns en kopia.)

Byt den gråa tonen på staplarna till färg. Välj då färger som blir tydliga på OH-film eller i PC-visning.

Kopiera på samma sätt som till Word. Klistra in och beskär diagrammet i PowerPoint. Nu kan diagrammet förstöras. Ställ markören i det nedre högra hörnet på diagrammet och dra till rätt storlek. Skriv in rubriken och bilden är klar.

Fördelen med denna metod är att samma diagram kan användas både till t.ex. en rapport och en presentation med hjälp av PowerPoint.

Råd till dig som arbetar med könsuppdelad statistik

Kapitlet ger en sammanfattning av några viktiga punkter som bör beaktas vid arbete med könsuppdelad statistik. Till varje punkt ges hänvisning till den sida i boken där området tas upp. Kapitlet kan också ses som en checklista när statistik ska analysera och presentera efter kön.

Vi är alla aktörer

Sida 13

Alla som på något sätt tar fram beslutsunderlag är aktörer när det gäller att synliggöra fakta om flickor och pojkar, kvinnor och män.

Könsuppdelad statistik

Sida 16

Könsuppdelad statistik innebär att alla resultat, såväl texter som tabeller och diagram presenteras genomgående efter kön.

Könsuppdelad statistik innebär också...

Sida 9

Att barn, ungdomar, personer med utländsk bakgrund också ska redovisas efter kön. Flickor och pojkar, kvinnor och män ska vara synliga.

Ett problemområde kan kräva uppgifter från flera statistikområden

Sida 15

Tänk noga igenom problemet/frågan som ska belysas. Kan statistik behövas från flera olika områden för att ge en mer täckande bild av problemet/frågan?

Kontrollera avgränsningarna

Sida 22

Kontrollera avgränsningarna i materialet. Är t.ex. åldersavgränsningen i alla tabeller densamma? Om det inte är så måste hänsyn tas till det vid kommentarer. Glöm inte att skriva vilken ålder som avses i tabellrubrikerna.

Kön som indelningsgrund

Sida 18

Kön som indelningsgrund innebär att alla uppgifter i tabellen presenteras för kvinnor respektive män. Det kan göras i kolumner eller rader.

Kön som övergripande indelningsgrund

Kön som övergripande indelningsgrund innebär att alla uppgifter i tabellen presenteras för kvinnor respektive män i alla kombinationer av variabler. Observera att kvinnor och män inte behöver stå överst i tabellhuvudet. Hur tabellen utformas beror på vad som ska visas och på den frågeställning som ska besvaras.

Sida 19

Både skillnader och likheter ska synliggöras

Att kvinnor och män ska vara synliga i statistiken innebär att *alla* resultat ska redovisas, såväl skillnader som likheter.

Sida 9

Kvinnor och män ska stå sida vid sida

Kvinnor och män bör stå sida vid sida för att underlätta jämförelser. Det gäller såväl tabeller som diagram.

Kvinnor – Män eller Män – Kvinnor?

Använd alltid samma ordning i hela rapporten, såväl i tabeller och diagram som i texter.

Sida 36

Gör en bastabell

Ställ upp en bastabell när du ska analysera materialet. Bastabellen ger en överskådlig bild och underlättar analysarbetet.

Sida 26

Förenkla tabeller, underlätta för läsaren att uppfatta budskapet

Avrunda gärna och ta bort decimaler. Heltalsuppgifter är lättare att ta till sig. Tänk på att alla beräkningar ska baseras på ursprungsvärden.

Sida 30

Gör begripliga tabeller

Ta bort överflödiga information och behåll viktig och nödvändig information. Gör tabeller läsvänliga och begripliga.

Sida 33

Vems verklighet beskrivs?

Ta bort det könsblinda ”Samtliga”. Vems verklighet beskrivs med det? Vid internationella jämförelser är det viktigt att ge könsuppdelade uppgifter även om det inte har efterfrågats.

Sida 36

Sida 40

Visa könsfördelningen

Könsfördelningen är en nödvändig information i många jämförelser mellan kvinnor och män. Det är den uppgiften som visar hur jämn eller ojämn en grupp är med avseende på kön.

Sida 42

Gör inte oöverskådliga tabeller

Det kan vara lättare att förstå budskapet om en stor tabell delas upp i flera mindre tabeller.

När du gör diagram...

Sida 44

Börja vid nollpunkten på värdeaxeln

Skillnader kan förefalla större än de är om axeln bryts. Om du ändå väljer att bryta axeln måste det tydligt markeras.

Sida 46

Undvik tredimensionella diagram

Den tredje dimensionen förvillar mer än klargör budskapet. Det är svårt att se vilken linje som visar värdet på stapeln.

Sida 46

Undvik att göra "diabell", dvs. blanda diagram och tabell

Datavärden i diagram ger ett rörigt intryck. Om värdena är viktiga att visa är det bättre med en tabell i stället för ett diagram eller både tabell och diagram.

Sida 49

Använd stödlinjer med försiktighet

Stödlinjer ska vara stöd vid jämförelser. De ska vara diskreta och inte dra uppmärksamheten från det material som illustreras.

Sida 50

Använd samma skala på alla diagram som ska jämföras

Alla diagram som är avsedda att jämföras med varandra måste ha samma skala.

När du gör diagram i Excel ...

Gör diagrammet på arbetsbladet där du har data

Gör inte diagram på särskilt diagramblad. Du har kontroll över data och texter när du gör dem på arbetsbladet.

Sida 54

Använd gråtoner i stället för färg

Färg bör bara användas om det ska tryckas i färg eller läggs ut på webbsidan.

Sida 57

Undvik svart färg på staplar och linjer

Det ger ett tungt och hårt intryck.

Kom ihåg att kopiera bild när diagrammet ska monteras i Word

Genom att trycka ned Shift-tangenten när du ska kopiera får du ett nytt val: Kopiera bild. Använd det när diagrammet ska kopieras till Word.

Sida 60

Förändra inte storleken på diagrammet i Word

Gör diagrammet i rätt storlek från början i Excel.

Sida 54

Använd samma diagram till OH-bild som till rapporten

Kopiera diagrammet som används i rapporten. Ändra till annan färg än svart på linjer och staplar. Klistra in i PowerPoint och förstora diagrammet.

Sida 62

Använd samma gråton i hela rapporten

Använd samma gråton för kvinnor resp. män i hela rapporten. Det underlättar för läsaren.

Paragrafer om statistik i Pekingdeklarationen

År 1995 hölls FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking (se också sid 6). Deltagarländerna undertecknade en plan för fortsatt arbete för att förbättra villkoren för i första hand kvinnor i världen. Planen innehåller ett antal strategiområden med råd och angivna åtgärder. Ett flertal paragrafer rör statistik och ansvar för statistik inom alla strategiområden.

Ett strategiskt mål är att producera och sprida data och information som fördelats efter kön för planering och utvärdering. Här ges exempel på några viktiga paragrafer¹ som rör åtgärder som skall vidtas.

§ 206 Av nationella, regionala och internationella statistiktjänster och relevanta regeringsorgan och FN-organ, i samarbete med organisationer för forskning och dokumentation, i deras respektive ansvarsområde:

- a) Verka för att statistik samlas in, analyseras och presenteras efter kön och ålder och återspeglar problem och frågeställningar som har betydelse för kvinnor och män i samhället.
- b) Samla in, ställa samman, analysera och med regelbundna mellanrum presentera data som fördelats efter ålder, kön, socioekonomiska och andra relevanta indikationer, inklusive antal personer att försörja, att användas i planering och vid genomförande av politik och program.

§ 207 Av regeringar:

- a) Svara för en regelbunden publikation av statistik som fördelas efter kön och som presenterar och tolkar aktuella data om kvinnor och män i en form som lämpar sig för en stor mängd användare som inte är specialiserade.
- b) Se till att producenter och användare av statistik i varje land regelbundet granskar om det officiella statistiksystemet är tillfredsställande samt i vilken mån det täcker skillnaderna mellan kvinnor och män och vid behov utarbeta en plan för att förbättra det.

1) Förenta Nationernas fjärde kvinnokonferens, Peking den 4–5 september 1995. Aktstycken utgivna av Utrikesdepartementet. Ny serie II:51. Stockholm 1996.

Förteckning över ämnesområden i den officiella statistiken och ansvarig myndighet

Ämnesområde	Ansvarig myndighet
Arbetsmarknad	Medlingsinstitutet Statistiska centralbyrån Arbetsmiljöverket
Befolkning	Statistiska centralbyrån
Boende, byggande och bebyggelse	Statistiska centralbyrån
Energi	Energimyndigheten
Finansmarknad	Finansinspektionen
Handel med varor och tjänster	Statistiska centralbyrån
Hushållens ekonomi	Statistiska centralbyrån
Häso- och sjukvård	Socialstyrelsen
Jord- och skogsbruk, fiske	Jordbruksverket Skogsstyrelsen Lantbruksuniversitetet Fiskeriverket
Kultur och fritid	Kulturrådet
Levnadsförhållanden	Statistiska centralbyrån
Medborgarinflytande	Statistiska centralbyrån
Miljö	Naturvårdsverket Kemikalieinspektionen Statistiska centralbyrån
Nationalräkenskaper	Statistiska centralbyrån
Näringsverksamhet	Statistiska centralbyrån Institutet för tillväxtpolitiska studier Turistdelegationen
Offentlig ekonomi	Statistiska centralbyrån Riksgäldskontoret Ekonomistyrningsverket
Priser och konsumtion	Statistiska centralbyrån Konjunkturinstitutet
Rättsväsende	Brottsförebyggande rådet Domstolsverket
Socialförsäkring	Riksförsäkringsverket
Socialtjänst	Socialstyrelsen
Transporter och kommunikationer	Statens institut för kommunikationsanalys
Utbildning och forskning	Skolverket Högskoleverket Statistiska centralbyrån Centrala studiestödsnämnden

Referenslitteratur och lästips

Aronsson Åke, *SPSS. En introduktion till basmodulen*. Studentlitteratur, 1999.

Hedman Birgitta, Perucci Francesca, Sundström Pehr, *Engendering Statistics. A Tool for Change*. Statistiska centralbyrån, 1996.

Näringsdepartementet, *Ändrad ordning. Strategisk utveckling för jämställdhet*. (Ds 2001:64).

Näringsdepartementet, *Gär det jämt – att integrera jämställdhet i verksamheten*. Stockholm, 2001.

Regeringens skrivelse 2002/03:140. *Jämt och ständigt. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden*.

Statistiska centralbyrån, *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2002*. SCB, 2002.

Statistiska centralbyrån, *Women and Men in Sweden. Facts and figures 2002*. SCB, 2003.

Aktstycken utgivna av Utrikesdepartementet, *Förenta Nationernas fjärde kvinnokonferens, Peking den 4–5 september 1995*, Stockholm, 1996.

Wallgren Anders och Wallgren Britt, *Undersökningar och statistik*. Natur och Kultur, 1983.

Wallgren Anders, Wallgren Britt, Persson Rolf, Jorner Ulf, Haaland Jan-Aage, *Statistikens bilder – att skapa diagram*. Publica, 1996.

Sakregister

- Absoluta tal 24
- Arbetskraftsdeltagande 28
- Arbetskraftstal 28
- Autoskala 56

- Bastabell 26

- Decimal 35
- Diagramområde 53
- Diagramtyp 55
- Diagramyta 53

- EG-fördraget 7

- Förklaringsruta 54
- Förordning om den officiella statistiken 9

- Gender Mainstreaming 6

- Heltal 35

- Indelningsgrund 18
- Individbaserad statistik 10

- Jämställdhetsanalys 20
- Jämställdhetsintegrering 6
- Jämställdhetsperspektiv 7
- Jämställdhetsstatistik 8

- Kategoriaxel 53
- Kolumnprocent 24
- Kvalitativa variabler 23
- Kvantitativ jämställdhet 40
- Kvantitativa variabler 23
- Kvottabeller 28
- Könsblind 16

Könsfördelning 26, 40
Könsuppdelad statistik 16

Linjetjocklek 57

Nollpunkten 44

Officiell statistik 10
OH-bild 62

Pekingdeklarationen 67
Procentfördelningar 24
Procentuell fördelning 26

Radprocent 24
Rangordning 32
Regionala jämförelser 47
Relativa frekvenser 24
Relativa jämförelser 38
Rityta 53

Samtliga 36
Skala 50
Standardinställningar 52
Stapeldiagram 55
Statistikområde 15
Statistikprocessen 12
Stömlinjer 49
Sveriges statistiska databas 20

Tidsseriedata 22
Totalprocent 24
Totaluppgifter 36
Tredimensionella 46
Tvärsnittsdata 22

Variabler 23
Värdeaxel 53

Övergripande indelningsgrund 19
Överlappande 49

Könsuppdelad statistik. Ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys

För att nå ett jämställt samhälle måste jämställdhetsperspektivet läggas på alla politikområden. Det innebär att alla förslag och beslut måste analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv för att klarlägga möjliga konsekvenser för kvinnor respektive män på såväl central som regional och lokal nivå.

Bland många människor saknas kunskap om de jämställdhetsproblem som finns i samhället. En sådan kunskap kan vi få med hjälp av fakta – i form av statistik – om kvinnor och män.

Syftet med boken är att ge råd och riktlinjer om hur könsuppdelad statistik kan analyseras och presenteras så att den speglar kvinnors och mäns verklighet inom olika samhällsområden. Den ska kunna användas av alla som har behov av effektiva verktyg för att uppnå jämställdhetspolitikens mål.

Idag finns många aktörer inom det området varför boken vänder sig till en bredare målgrupp än enbart statistikproducenter.

ISSN: 1652-2818
ISBN 91-618-1215-3

Statistikpublikationer kan beställas från SCB, Publikationstjänsten, 701 89 ÖREBRO, e-post: publ@scb.se, telefon: 019-17 68 00, fax: 019-17 64 44. De kan också köpas genom bokhandeln eller direkt hos SCB, Karlavägen 100 i Stockholm. Aktuell publicering redovisas på vår webbplats (www.scb.se). Ytterligare hjälp ges av Bibliotek och information, e-post: information@scb.se, telefon: 08-506 948 01, fax: 08-506 948 99.